

TÜRKİYE'DE SOSYAL İNOVASYON UYGULAMALARI VE GENÇ NÜFUSUN POTANSİYELİ

MURADİYE ATEŞ

TÜRKİYE'DE SOSYAL İNOVASYON UYGULAMALARI VE GENÇ NÜFUSUN POTANSİYELİ

MURADIYE ATEŞ

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
GENÇLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA SOSYAL İNOVASYONUN GEREKLİLİĞİ	9
DÜNYADA SOSYAL İNOVATİF UYGULAMALAR	14
SOSYAL İNOVASYON EKOSİSTEMİNİN OLUŞTURULMASI VE GÜÇLENDİRİLMESİ	22
SONUÇ	27
ÖNERİLER	27

YAZAR HAKKINDA

Muradiye Ateş

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Maliye Bölümü Dr. Öğr.Üyesi olan Muradiye Ateş, lisans ve yüksek lisans eğitimini 2001-2007 arasında Wirtschaftsuniversität Wien İşletme Bölümü'nde tamamladı. Doktora çalışmasını Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda "Sosyal İnovasyon ve Türkiye: Potansiyeli, Dinamikleri ve Sosyal İnovatif Çalışmaları Desteklemede Devletin Rolü" üzerine yaptı. 2016-2017 arasında TÜBİTAK bursuyla Harvard Kennedy School Ash Center for Democratic Governance and Innovation'da ziyaretçi araştırmacı olarak bulundu. Bu süre zarfında Harvard bünyesinde oluşturulan Sosyal İnovasyon Stüdyosu kurucu komitesinde görev aldı. Öncesinde TBMM'de danışman olarak görev alan ve Bostan Sosyal İnovasyon Enstitüsü Derneği (www.sosyalinovasyon.net) kurucularından olan Ateş, sosyal inovasyon alanında yapılan çalışmalarda aktif rol üstlenmektedir. Çalışma alanları arasında sosyal kalkınma ve gelişim, sosyal politika, sosyal inovasyon, kamuda inovasyon, sosyal girişimcilik konuları bulunmaktadır. Ateş iyi derecede İngilizce ve Almanca, orta derecede ise Endonezce bilmektedir.

ÖZET

Toplumların ekonomik ve sosyal yapısını önemli ölçüde değiştiren Sanayi Devrimi ve sonrasındaki süreç aile yapılarında farklılaşma, toplumsal sınıfların ortaya çıkışı, eğitim ve sağlık alanındaki gelişmeler, yaşam koşullarının iyileşmesi ve ölüm oranlarının düşmesiyle beraber hızlı nüfus artışı gibi toplumsal sonuçları doğurmuştur. Demografik yapıdaki değişim, göç, yoksulluk, teknolojik gelişmeler, bilgi ve iletişim ağındaki hızlı dönüşüm bir taraftan mevcut sorunların derinleşmesi ve kronikleşmesine diğer taraftan da yeni toplumsal sorun ve ihtiyaçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Son yıllarda artan sosyal değişim ve dönüşümü mümkün kılacak, en sade anlamda “toplumlarda ortaya çıkan sorun ve ihtiyaçların giderilmesinde yenilikçi yollar” olarak kavramsallaştırılan sosyal inovasyon ve uygulamaları yenilikçi bir politika aracı şeklinde görülmeye ve gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçlerin odağında hiç şüphesiz gençler önemli bir yer tutmaktadır. Gençler hem kendi ihtiyaçlarını karşılayacak hem de toplumun diğer kesimlerine fayda sağlayacak inovatif girişimlerin ana aktörü konumundadır. Zira toplumsal sorun ve ihtiyaçlara çözüm sunan çalışmalara bakıldığında özellikle gençlerin tüm bu süreçlere etkin bir biçimde dahil olduğu görülmektedir. Bu gençlerin yeni oluşan toplumsal yaşam şartlarına uyumu yaratıcılık, sosyal iletişim becerileri, ekip halinde çalışabilme gibi gerekli becerilerin geliştirilmesi bakımından da önemlidir. Diğer taraftan pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de gençlerin eğitim, sağlık ve istihdam sorunlarını aşabilmek, potansiyellerini keşfetmek ve kapasitelerini artırmak için inovatif bakış açılarına ihtiyaç vardır.

Bu analiz Türkiye’de sosyal inovasyon uygulamalarını ve sosyal inovatif çalışmalarda genç nüfusun potansiyelini incelemektedir. Bu çerçevede dünyada ve Türkiye’deki gençlere yönelik sosyal inovasyon örnekleri değerlendirilerek gençlerin sosyal inovasyon ile birlikte ülkede ekonomik ve sosyal yaşama katılımını sağlayacak ve gençlerin potansiyelini doğru yöne kanalize edecek yeni uygulamalar için bir perspektif çizilmektedir. Böylelikle günümüz gençliğinin sorun ve ihtiyaçlarını anlamak ve etkili bir çözüm üretebilmek için atılması gereken adımlar sonuç bölümünde politika önerileri olarak sunulmaktadır.

Bu analiz Türkiye’de sosyal inovasyon uygulamalarını ve sosyal inovatif çalışmalarda genç nüfusun potansiyelini incelemektedir.

GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar yaşanan süreç toplumların ekonomik ve sosyal yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Endüstrileşmeyle birlikte ekonomik kalkınma hızlandığından kitlesel üretim ve tüketim, buna bağlı olarak eğitilmiş insan gücü, sermaye ve yeni pazar arayışları artmıştır. Diğer taraftan bu süreç aile yapılarında farklılaşma, toplumsal sınıfların ortaya çıkışı, eğitim ve sağlık alanındaki gelişmeler, yaşam koşullarının iyileşmesi ve ölüm oranlarının düşmesiyle beraber hızlı nüfus artışı gibi toplumsal sonuçları doğurmuştur. Demografik yapıdaki değişim ve göç, yoksulluk, teknolojik gelişmeler, bilgi ve iletişim ağındaki hızlı değişim bir taraftan mevcut sorunların derinleşmesi ve kronikleşmesine diğer taraftan da yeni toplumsal sorun ve ihtiyaçların doğmasına neden olmuştur.

Günümüz ekonomik ve sosyal koşulları bir taraftan kişiselleşen tüketici ihtiyaçlarının hızlı ve verimli bir şekilde karşılanmasını gerektirirken diğer taraftan da bireylerin sosyal ağlar üzerinden etkileşiminin hızlanmasına sebep olmuş, her alanda artan mobilizasyon mevcut yapılarda

değişim ve inovasyon ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Söz gelimi vatandaşın daha uzun yaşaması ve yaşlı sayısının artması onların bakımını, sosyalleşmesini, aktif yaşlanmasını sağlayacak, aynı zamanda da birikimlerini toplumsal faydaya dönüştürebilecek yeni yolların bulunmasını elzem hale getirmiştir. Bu durumda ekonomik ve sosyal yapıyı oluşturan unsurlar sürekli kendini yenilemek ve daha iyisini üretmek zorundadırlar. Bahse konu sosyal değişim ve dönüşümü mümkün kılacak –en sade anlamda “toplumlarda ortaya çıkan sorun ve ihtiyaçların giderilmesinde yenilikçi yollar” olarak kavramsallaştırılan– sosyal inovasyon ve uygulamaları gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

Bu süreçlerin odağında hiç şüphesiz gençler önemli bir yer tutmaktadır. Dördüncü Sanayi Devrimi olarak adlandırılan, üretim biçimlerinin hızla yenilediği ve evrildiği süreçte genç nesilden beklenen nitelikler de değişmektedir. Dolayısıyla günümüz eğitim ve öğretim sistemlerinden gençlerin bahse konu değişimlere uyum sağlayabilecekleri 21. yüzyıl becerilerini kazandırması istenmektedir.

Gençler hem kendi ihtiyaçlarını karşılayacak hem de toplumun diğer kesimlerine fayda sağlayacak inovatif girişimlerin ana aktörü konumdadır. Zira toplumsal sorun ve ihtiyaçlara çözüm sunan çalışmalara bakıldığında özellikle gençlerin tüm bu süreçlere etkin bir biçimde dahil olduğu görülmektedir. Bu gençlerin yeni oluşan toplumsal yaşam şartlarına uyumu yaratıcılık, sosyal iletişim becerileri, ekip halinde çalışabilme gibi gerekli becerilerin geliştirilmesi bakımından da önemlidir. Diğer taraftan pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de gençlerin eğitim, sağlık ve istihdam sorunlarını aşmak, potansiyellerini keşfetmek ve kapasitelerini artırmak için inovatif bakış açılarına ihtiyaç vardır.

Bu analiz gençlik politikalarının inovatif karakterinin öneminin vurgulanmasını amaçlamakta, gençlerin sosyal inovasyonla birlikte ülkede ekonomik ve sosyal yaşama katılımını

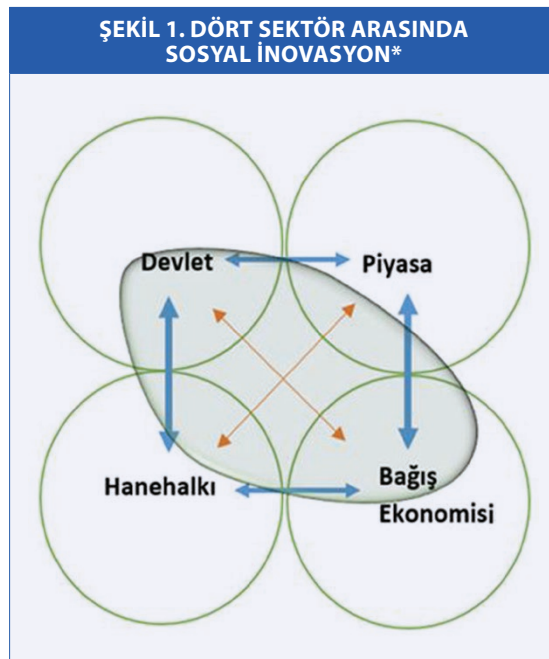
sağlayacak yeni uygulamalar için bir perspektif çizmektedir. Bu bağlamda dünyada ve Türkiye'de gençlere dönük sosyal yenilikçi uygulamaların neler olduğu tartışılarak gençlerin potansiyelini doğru yöne kanalize edecek çalışmalar irdelenmektedir.

GENÇLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA SOSYAL İNOVASYONUN GEREKLİLİĞİ

Sosyal inovasyonun önceleri daha çok kar amacı gütmeyen kuruluşların (“üçüncü sektör” veya “sivil toplum kuruluşları [STK]” olarak da ifade edilebilir) ilgi alanına girdiği düşünülürken artık sektörler üstü bir anlayış haline dönüşmüştür. Böylece sosyal inovasyon uygulamalarının tüm sektörlerde yer alması hatta belli başlı konularda birçok sektörün iş birliği yapması gerekliliği ortaya çıkmıştır.¹ Bir başka ifadeyle günümüzde toplumsal sorunların çözümüne en etkili yolu bulmak tek başına bir sektörün ya da kurumun görevi olamaz. Zira karşı karşıya kalınan sorun ve ihtiyaçların çeşitlenerek farklı alanları da ilgilendirmesi (ekonomi, eğitim, sağlık, sosyal yaşam vb.) her düzeyde çeşitli aktörlerin katılımı ve desteğini gerektirir. Şekil 1 sosyal inovasyonun hangi sektörlerin ilgi alanına girdiğini göstermektedir.

Devletin sosyal inovasyon sürecinde hem kendisinin ana aktör olması (kamu inovasyonu veya kamuda sosyal inovasyon) hem de tabandan tavana gelişen inovatif çözümlere paydaş olarak destek vermesi gerekliliği ve potansiyeli son

yıllarda sıkça vurgulanmaktadır.² Günümüzde devletlerin görev ve sorumluluk kapsamı genişlemektedir. Bu ise sınırlı kaynakların sürekli daha fazla ihtiyaç için kullanılmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda artık STK'lar, akademi, özel sektör ve diğer yerel unsurların etkin iş birliğine dayalı yenilikçi süreç ve politika uygulamalarının devreye girdiği ve dolayısıyla sosyal inovasyonun yavaş yavaş hükümetler tarafından bir politika aracı olarak kullanılmaya başlandığı söylenebilir.

* Şekilde yer alan “bağış ekonomisi” kavramı “sivil toplum örgütleri” yerine kullanılmıştır.

Kaynak: F. Santos, J. C. Salvado, I. L. de Carvalho ve U. G. Schulte, “The Life Cycle of Social Innovations”, *Social Innovation*, (Springer, Berlin: 2013), s. 183-195.

Gençlik politikaları da ekonomik ve sosyal yapıdaki değişim ve dönüşüm nedeniyle yeniden şekillenmektedir. Bu kapsamda gençlere dönük yapılan politikaların gençlerin istihdam ve potansiyellerini artıran, eğitim, sağlık, sosyalleşme, hareketlilik (*mobilité*) gibi alanlarda karşılaştıkları sorun ve ihtiyaçlarına etkin çözüm sunacak nitelikte olması gerekmektedir.

2. Mariana Mazzucato, “Government - Investor, Risk-Taker, Innovator”, World Bank, 13 Kasım 2015, <https://olc.worldbank.org/content/government-investor-risk-taker-innovator>, (Erişim tarihi: 26 Şubat 2016).

1. Julie Caulier-Grice, Anna Davies, Robert Patrick ve Will Norman, “Defining Social Innovation”, The Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Building Social Innovation in Europe (TEPSIE), 31 Mayıs 2012; Mark Goldenberg, *Social Innovation in Canada: How the Non-profit Sector Serves Canadians--and How It can Serve Them Better*, (Canadian Policy Research Networks Research Report, Ontario: 2004).

Genç İstihdamı ve 21. Yüzyıl Yetenekleri

Son yirmi yıldır pek çok ülke genel politika belgelerini öncelik verdiği alanlara (girişimcilik, enerji, istihdam vb.) veya toplumsal gruplara (engelli, yaşlı, genç vb.) göre ayırmak suretiyle hangi politikaların benimseneceği ve ne tür somut adımların atılacağına odaklanmaktadır. Günümüz şartlarında ülkeler tarafından hazırlanan gençlik politikaları ekonomik ve sosyal alanda yaşanan değişim ve dönüşüme paralel şekillenmektedir. Bu politik süreçlerde gençleri hayata hazırlayacak ve refahını artıracak başta eğitim, sağlık ve istihdam olmak üzere çeşitli ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım olanaklarını iyileştirecek adımların önemi vurgulanmaktadır. Bu yapılırken gençlerin sorun ve ihtiyaçlarının doğru ve yerinde tespit edilmesi ve değerlendirilmesi elzemdir.

Günümüzde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından biri genç işsizliğidir. 2016 itibarıyla Türkiye nüfusunun yüzde 16,3'ünü 15-24 yaş grubu genç nüfus oluşturmaktadır.³ Türkiye gençlik politikaları kapsamında 2013'te *Resmî Gazete*'de yayımlanan "Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi"nde 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler genç olarak kabul edilmektedir.⁴ Dolayısıyla Türkiye'de genç nüfusun Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) belgelerinde belirtilen orandan daha yüksek olduğu söylenebilir. Türkiye'de genç işsizliği son birkaç yılda artış göstermekte ve genel işsizlik oranı ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Dolayısıyla gençler için bir taraftan kendi yaşam kalitelerini artıracak yeni istihdam olanakları oluşturulur-

3. "İstatistiklerle Gençlik, 2016", Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24648, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2017).

4. "Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi" Gençlik ve Spor Bakanlığının 15/11/2012 tarihli ve 11709 sayılı yazısı üzerine 638 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 18. maddesine göre Bakanlar Kurulunca 26/11/2012 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bkz. "Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi", Gençlik ve Spor Bakanlığı, gsb.gov.tr/public/edit/files/Mevzuat/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf, s. 4, (Erişim tarihi: 10 Şubat 2018).

ken diğer taraftan da bu kesimi gelişen ve değişen ekonomik, sosyal ve çevresel şartlara daha iyi uyum sağlayabilecekleri becerilerle donatmak gerekmektedir.

21. yüzyıl yetenekleri olarak adlandırılan bu beceriler "iletişim, adaptasyon ve inovasyon" temelinde şekillenmektedir. Harvard Üniversitesi'nden Tony Wagner iş dünyasından liderler ile yaptığı çalışmasında bu becerileri yedi başlıkta toplamaktadır. Bunlar; (1) eleştirel düşünme ve problem çözme, (2) ağlar genelinde iş birliği yapma ve etki yaratarak öncülük etme, (3) hız ve uyum, (4) girişkenlik ve girişimcilik, (5) etkili sözlü ve yazılı iletişim, (6) bilgiye erişme ve bilgiyi analiz etme, (7) merak ve hayal gücü olarak ifade edilmiştir.⁵ Günümüz ekonomik, sosyal ve siyasi yapısının küresel, bilgi ekonomisine dayalı, iletişim ağlarının hızlı ve inovasyon odaklı olması –gençler dahil– her kesimin bu becerileri kazanmasını gerektirmektedir.

TABLO 1. YIRMI BİRİNCİ YÜZYIL YETENEKLERİ

Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme
Ağlar Genelinde İş Birliği Yapma ve Etki Yaratarak Öncülük Etme
Hız ve Uyum
Girişkenlik ve Girişimcilik
Etkili Sözlü ve Yazılı İletişim
Bilgiye Erişme ve Bilgiyi Analiz Etme
Merak ve Hayal Gücü

Dünyada kurumlar artık eğitimin her kademesinde bu becerilerin gençlere hangi araçlarla kazandırılacağına yollarını aramaktadır. Türkiye'de de benzer çalışmalar hem kamu hem de diğer kuruluşlar (üniversiteler, sivil toplum örgütleri, iş dünyası vb.) tarafından yavaş yavaş dikkate alınmaya başlamıştır. Gençleri günümüz

5. Tony Wagner, "Even Our 'Best' Schools are Failing to Prepare Students for 21st-Century Careers and Citizenship", *Educational Leadership*, (2008), s. 21-22.

ihtiyaçlarına cevap verecek 21. yüzyıl yetenekleriyle donatıp toplumsal hayata katılımlarını sağlamak ve daha fazla genci istihdama kazandırmak için klasik ve etkin olmayan yöntemlerin dışına çıkmak, daha yaratıcı çözümler sunacak yeni ürünler, yeni iş birlikleri, yeni uygulamalar kısaca “yeni yollar” bulmak elzem hale gelmiştir. Wagner’in bahsettiği “merak ve hayal gücü”, “girişkenlik ve girişimcilik” inovasyonun temelinde yer alan yetilerdir.

Bu bağlamda literatürde geniş anlamlar taşıyan “sosyal inovasyon” merkezine gençleri alan, toplumun karşı karşıya kaldığı problemlere, dönüşümlere yönelik yeni ve etkili fikir, ürün, sistem, süreç ve iş birliklerinin hem gençlerle hem de gençler için tasarlanması şeklinde tanımlanabilir. Günümüz dünyasında gençler için önemli yer tutan yeteneklerden birisinin “sorun çözme becerisi” olduğu dile getirilmektedir. Artık bu kavramın da ötesine geçilmiş ve sorun (ihtiyaç) tespit eden, buna karşı yenilikçi çözümler üretebilen, piyasa koşullarına ayak uydurabilen ve kendini sürdürebilen girişimci gençler daha çok ön plana çıkmıştır. Bu sürece ivme kazandırmak için gençlerin fikirlerini daha hızlı test edebilecekleri, ilgili kurum veya kuruluşlarla hızlı ve etkin biçimde bir araya gelebilecekleri, mentorluk alabilecekleri kurumlar arası sosyal inovasyon kuluçka merkezlerinin sayısı da çoğalmaktadır. Dünyada son yirmi yılı aşkın biriken tecrübeyi kavramsallaştırarak gelişen sosyal inovasyonlar Türkiye’de görece yeni yeni filizlenmekte ve dinamik genç nüfusun da desteğiyle her geçen gün artmaktadır.

Devlet-Birey İlişkilerindeki Dönüşüm ve Gençler

Sosyal inovasyonu gerekli kılan unsurlardan bir diğeri devlet-birey arasındaki ilişkinin dönüşümü ve katılımcı kalkınma konularıdır. Özellikle 1980’lerden sonra değişen yönetim anlayışı hem yapılanmayı hem de kamu politikaları ve süreçlerini değişime zorlamıştır. Dolayısıyla gelenek-

sel dönemde kamu politikalarının oluşturulması sürecinde oldukça sınırlı ölçüde yer alan sivil aktörlerin –yönetim anlayışındaki paradigma değişimiyle birlikte– bu sürece büyük ölçüde katılmaya başlamaları ve talepleri doğrultusunda geleneksel aktörleri yönlendirme çabaları dikkat çekmektedir.⁶ Söz gelimi demokrasinin araçları olarak görülen parlamento, seçimler, partiler, milletvekilliği gibi olgular 21. yüzyılın getirdiği teknoloji ve toplumsal gelişmeler neticesinde farklı bir konuma evrilmişlerdir.

Son zamanlarda ortaya çıkan birçok gelişme bireylerin devletle olan ilişkilerinin ve katılımcılığın nasıl farklı boyutlara ulaştığını göstermektedir. Birey de vatandaş olarak karar alma sürecinin aktif bir aktörü konumuna gelmektedir. Halkın yeniliği başlatma, geliştirme ve uygulama süreçlerine etkin şekilde katılımını ifade eden “beraber yaratım” (*co-creation*) kavramı sosyal inovasyon yaklaşımı çerçevesinde ele alınabilir. Söz gelimi hizmet sunumunda belli oranda bütçenin ne şekilde harcanacağına belirlenmesi, çöp toplama, çöplerin işlenmesi ve ayrıştırılması sürecine vatandaşların katılımı, politika yapım aşamasında sivil inisiyatifler aracılığıyla söz sahibi olma gibi birçok örnek birey-devlet ilişkisinin değiştiğini ve değişmekte olduğunu göstermektedir.

Toplumların eğitim seviyesindeki artış neticesinde bireylerin farkındalıklarının artması, teknolojik yenilikler, demokratik haklar konusundaki bilinçlenme, gelişmiş demokrasi örneklerinin anlık takibine olanak sağlayan iletişim kanalları neticesinde dönüşen birey-devlet ilişkisini şekillendiren birçok sosyal inovasyon örneği ortaya çıkmaya başlamıştır. Örnek olarak daha önce hiç görülmemiş fakat yeni iletişim ve teknoloji araçlarını kullanarak farklı Avrupa ülkelerinde internet üzerinde kurulan ve azımsanmayacak sayıda genç taraftar toplayan partilere rastlanmaktadır. İzlanda, Almanya ve İsveç’teki “The Pirate Party”,

6. Mehmet Akif Özer, “Sosyal Politikaların Belirlenmesinde Karar Verme Süreci ve Bilgi Teknolojilerinin Etkisi”, *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 9, (2015).

İtalya'da kurulan "Five Star Movement" bunlar arasında sayılabilir.⁷ Bu aynı zamanda gençlere yönelik siyasal çalışmaların yeni bir boyutunu da göstermektedir.

Tüm bu gelişmeler yöneticilerin karar alma süreçlerine vatandaşları ve STK'ları dahil etmeye zorlamaktadır. Bunun neticesinde gelişmiş birçok ülkede bu sürece dahil olmak, alınan kararları sorgulamak ve takibini yapmak, yatırım kararlarını analiz etmek gibi amaçlarla kurulmuş birçok sosyal girişim mevcuttur. Katılımcı kalkınma olarak da adlandırılan bu yenilikler gelişmiş ülkelerde daha yaygın görülmeyle birlikte gelişmekte olan ülkelere de yayılmaya başlamıştır. Halihazırda bazı belediyeler bütçelerinin belli bir kısmını nasıl harcayacaklarını şehir sakinlerine sorarak karar vermeye başlamışlardır. Boston (ABD), Porto Alegre (Brezilya), Roma ve Venedik (İtalya), Berlin-Lichterfeld (Almanya) söz konusu şehirlerden sadece bazılarıdır.⁸ "Katılımcı bütçeleme" olarak adlandırılan bu yaklaşımın daha da yaygınlaşması ve vatandaşların bütçenin nasıl kullanılacağına karar verebileceği farklı mekanizmaların geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik de birçok çalışma yapılmaktadır.⁹ Başka bir örnekte ise İzlanda'daki bir girişim vatandaşların belediye kararlarını tartışması, onaylaması ve gerekirse maddi destek sunmasına olanak sağlamaktadır.

Görüldüğü üzere gelişen teknolojiler ve devlet-birey ilişkisindeki dönüşüm bu ilişkiyi birey açısından daha dengeli hale getirecek ve özellikle gençlerin karar alma ve kalkınma süreçlerinde daha aktif rol alabilmelerine olanak

sağlayacak sosyal girişimlere zemin hazırlamaktadır. Bu tür girişimlerin diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yakın zamanda artması ve farklılaşması öngörülebilir. Böylece demokrasinin tabana yayılması, şeffaflaşma, karar alıcıların daha sorumlu ve tutarlı davranması, sonuç olarak da katılımcı, demokratik, sorgulanabilir ve sürdürülebilir kalkınma mümkün görünmektedir. Nitekim söz konusu alanlardaki değişim ve iyileşme ihtiyacının giderilmesi, refah düzeyinin yükseltilmesi, sorun ve gereksinimlere yönelik yeni fikirlerin oluşmasının inovasyon süreçleriyle sağlanabileceği belirtilmektedir.¹⁰ Bu bağlamda değişen yapılarla birlikte ortaya çıkan yeni sorunlara çözüm üretmek, yeni modeller ortaya koyabilmek ve bu doğrultuda gençlerin ihtiyaçlarını karşılayarak refah düzeyleri ve yaşam kalitelerini yükseltmek için sosyal inovasyonun desteklenmesi ve gençlik politikaları dahil tüm sosyal politikalara entegre edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de Yeni Bir Ekonomik Alan Olarak Sosyal Girişimcilik

Sosyal inovasyon ve sosyal girişimcilik her ne kadar farklı kavramlar olsa da birbirleriyle ilintilidir. Şöyle ki sosyal inovasyonu uygulama alanına taşıyacak sosyal inovatörlere (örneğin sosyal girişimci, sistem inovatörü, kamu yöneticileri, siyasa yapıcılar ve kural koyucu liderlere) ihtiyaç vardır. Sosyal inovasyon "yalın sosyal inovasyonlar" ile "ekonomik açıdan sürdürülebilir sosyal inovasyonlar" olmak üzere iki gruba ayrılırsa ikinci tanımlamanın içinde yer alan sosyal girişimcilik sosyal inovatif uygulamaların hayata geçirilmesinde önemli bir rol üstlenir. Şekil 2 sosyal girişimciliğin sosyal inovasyon açısından ne anlam ifade ettiğinin anlaşılmasına yardımcı olabilir.

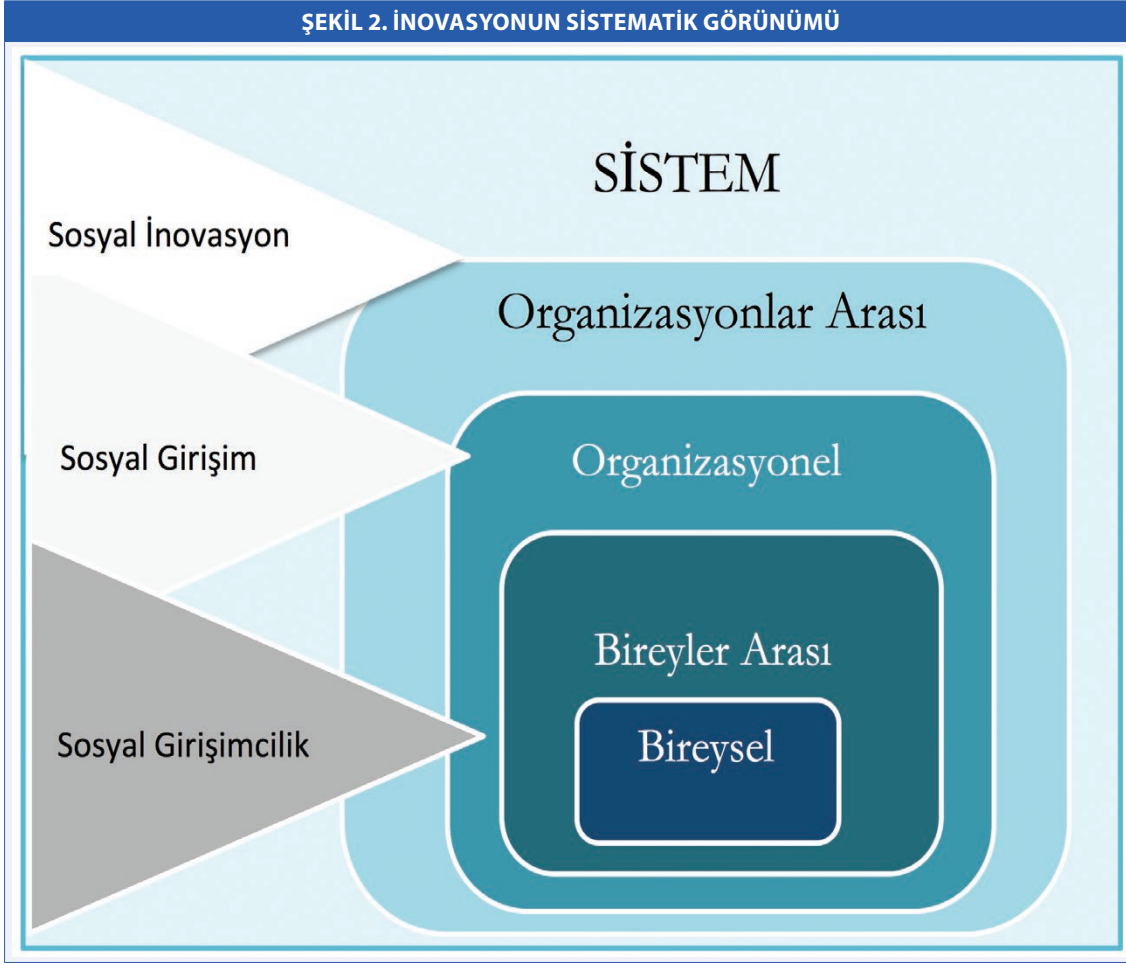
7. James Sloam, "The Outraged Young: Young Europeans, Civic Engagement and the New Media in a Time of Crisis", *Information, Communication & Society*, Cilt: 17, Sayı: 2, (2014), s. 217-231.

8. Crosby Burns, "Participatory Budgeting: Reimagining Civic Engagement in the City of Boston", Kennedy School Review, 2 Nisan 2014, harvardkennedyschoolreview.com/participatory-budgeting-reimagining-civic-engagement-in-the-city-of-boston, (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2017).

9. Yves Sintomer, Carsten Herzberg ve Anja Röcke, "Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting", *Sociologias*, Cilt: 14, Sayı: 30, (2012), s. 70-116.

10. Emine Özmete ve Fulya Akgül Gök, "Sürdürülebilir Kalkınma için Sosyal Inovasyon ve Sosyal Hizmet İlişkisinin Değerlendirilmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt: 33, Sayı: 2, (2015).

ŞEKİL 2. İNOVASYONUN SİSTEMATİK GÖRÜNÜMÜ

Kaynak: Frances Westley ve Nino Antadze, "Making a Difference: Strategies for Scaling Social Innovation for Greater Impact", *Innovation Journal*, Cilt: 15, Sayı: 2, (2010).

Şekil 2 en dar kapsamdan geniş doğru sıralandığında sosyal girişimcilik bireysel veya bireyler arası, sosyal girişim örgütsel veya örgütler arası, sosyal inovasyon ise sistemsel bir değişimi ifade etmektedir. Dolayısıyla sosyal inovasyon sosyal girişimciliği kapsayan geniş bir anlam taşımaktadır. Ancak gözden kaçırılmaması gereken hususlar bulunmaktadır: Her sosyal girişimci sosyal inovasyon üret(e)mez, her sosyal inovasyon yapan da sosyal girişimci değildir. Bu bağlamda bir sosyal girişimi sosyal inovasyon olarak nitelendirebilmek için toplumsal problemlere yeni ya da en azından halihazırda uygulanandan daha etkili çözümler getirmesi gerekir. Burada yenilikçi sosyal girişim veya girişimcilik kavramları sosyal inovasyonun bir alt dalı olarak görülebilir.

21. yüzyıl yetenekleri denilen kritik düşünme-bilme, yaratıcılık, iş birliği ve iletişim gibi becerilere sahip bireylerin –yoğunlukla gençlerin– başlattığı sosyal girişimcilik bir taraftan toplumsal bir ihtiyaca cevap verirken diğer taraftan da yeni iş sahaları oluşturmaktadır. Bunu yaparken de girişimciler çıkar ve karlarını artırmaktan ziyade pozitif sosyal ve çevresel etki oluşturmayı önceliklelemektedir. Yenilikçi sosyal girişimciler ele aldıkları alanlarda benzer vakaları tek tek düzeltmek yerine sistematik değişim yaratarak ve çözümlerini yaygınlaştırarak uzun vadede sorunun ortadan kaldırılmasını hedefleyen ortak bir yaklaşım benimserler. Örneğin dünya genelinde oldukça yaygın olan ve Türkiye’de de faaliyet gösteren “down kafe”ler dezavantajlı gençleri hem istih-

dama katmakta hem de onların toplumda daha görünür kılınmasını sağlamaktadır.

Sosyal girişimcilik temelde elde edilen karın konulan hedeflere ulaşmak için tekrar kullanılması düsturuyula hareket eder. Bu alan son zamanlarda yeni bir ekonomi dalı olarak ortaya çıkmış ve tedricen kurumsallaşmıştır.¹¹ Bu haliyle birçok ülke ve uluslararası organizasyon sosyal girişimin önemine vurgu yaparak destekleyecek enstrümanlar geliştirmeye başlamıştır. Sosyal girişimcilik Avrupa Birliği (AB) tarafından da son zamanlarda üzerinde durulan başlıca alanlardan birisidir. Bu bağlamda AB sosyal girişimlerin artırılması, geliştirilmesi, destek mekanizmalarının farklılaştırılması ve güçlendirilmesi gibi konularda oldukça yoğun çaba sarf etmektedir.

Sosyal girişimler ekonomik veya çevresel problemler karşısında piyasadaki eksikliklerin giderilmesi gibi konularda kapsayıcı büyüme ve sosyal içermeyi destekleyen yapılarıyla öne çıkmaktadırlar. Örneğin Bangladeş'te kurulmuş ve daha sonra başka ülkelerde de farklı isimlerle faaliyet gösteren mikro kredi kuruluşları (Grameen Bank), yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaşması için kurulan birlikler, gelirlerinin büyük kısmını çevresel projeler için kullanan internet arama motoru girişimleri yenilikçi birer sosyal girişim olarak değerlendirilmektedir. Yine vakıf veya derneklerin verimliliklerini ölçen ve yardım yapmak için yönlendiren girişimler (NGO-Monitor), açık kodlu yazılımlar, Afrika ve diğer az gelişmiş bölgelerdeki ürünlerin üreticileriyle (aracısız olarak) diğer ülkelerdeki tüketicileri buluşturan girişimler (*divine chocolate, fair trade,*

slow food) inovatif sosyal girişimlere örnek olarak verilebilir.

Sosyal girişimlerin desteklenmesinin bir diğer nedeni ise ekonomik krizler ve ekonominin hizmet sektörüne kayması neticesinde istihdamı artırmanın konvansiyonel yöntemlerle gittikçe zorlaşması ve bunun için yeni yöntem ve alan arayışlarıdır. AB'de özellikle 2007'de başlayan kriz sonrasında ekonomik büyümeyi sağlayacak ve sürdürülebilir kılacak yeni alanlara yönelme stratejisi çerçevesinde sosyal girişimlerin önemi artmaktadır. Hem Türkiye hem de dünyadaki uygulamalara bakıldığında sosyal girişimcilik ekosisteminde yer alan kişilerin kahir ekseriyetini gençlerin oluşturduğu görülmektedir. AB ülkeleri incelendiğinde gençlerin çevre, sosyal adalet, sağlık ve eğitim alanındaki kemikleşmiş problemlere yönelik mevcut yapıları sorguladığı ve kendi yenilikçi çözüm önerilerini içeren sosyal girişimlerini kurduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda sosyal girişimciliğin son yıllarda yeni bir yaşam stili haline geldiği ve bu ekosistemde yer almanın gençler tarafından tercih edilen bir alana dönüştüğü söylenebilmektedir. Özellikle yenilikçi sosyal girişimcilik alanında yapılacak çalışmalardan ve verilecek desteklerden yararlanacak olanların büyük çoğunluğu genç bireylerden oluşacaktır. Dolayısıyla gençlik politika yapım ve uygulama süreçlerinde yenilikçi sosyal inovasyon ve girişimcilik konularının dikkate alınması gerekmektedir.

DÜNYADA SOSYAL İNOVATİF UYGULAMALAR

Dünyada gençlerin problemlerini çözmeye yenilikçi yolların keşfedilmesi adına yol gösterecek pek çok çalışma bulunmaktadır. Bunların hem gençler için yapılan yenilikler hem de gençler tarafından inovatif bir biçimde gerçekleştirilen çözümler olduğu görülmektedir. İyi örneklerin analiz edilerek gençlerin bizzat kendilerinin giri-

11. Stephanie Cosner Berzin, Marcie Pitt-Catsoupes ve Christina Peterson, "Role of State-Level Governments in Fostering Social Innovation", *Journal of Policy Practice*, Cilt: 13, Sayı: 3, (2014), s. 135-155; Victoria Boelman, Amy Kwan, John Rene Keller Lauritzen, Jeremy Millard ve Rachel Schon "Growing Social Innovation: A Guide for Policy Makers", A Deliverable of the Project: The Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Building Social Innovation in Europe (TEPSIE), European Commission – 7th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research, (Ocak 2015); Iryana Volynets, *Social Innovation and Aboriginal Communities*, (Urban Aboriginal Knowledge Network Policy Briefs, Ottawa: 2015).

Kaynak: "Aurora Time Bank", 2040 Partners for Health, www.2040partnersforhealth.org/Programs/AuroraTimeBank, (Erişim tarihi: 20 Nisan 2018).

şimleriyle yine onlara dönük yenilikçi faaliyetlerin ortaya konması Türkiye'nin geleceğinde sosyal alanda yeşerecek inovasyonlara ilham kaynağı olabilecektir. Dolayısıyla iyi uygulamaların Türkiye şartlarına uygun bir şekilde yeniden modellenebilmesi sağlanabilir.

Zaman Bankacılığı: Spice

Zaman bankası platformları dünya genelinde hem misyon hem de mekan odaklı olmak üzere farklı büyüklüklerde bulunmaktadır. Bu yöntem özellikle serbest pazar sisteminin pek önemsemediği yaşlı bakımı, tamir, komşulara yardım gibi gönüllülük esasına dayanan işleri teşvik etmek ve ödüllendirmek için kullanılmaktadır. Kişi bu tip toplumsal hizmetler için harcadığı "zaman" ölçüsünde benzer hizmetleri alabilmek için para yerine "zaman" kazanır veya zamanını bağışlar. Örneğin başta ABD ve İngiltere olmak üzere tüm dünya genelinde faaliyet gösteren Hourworld¹² platfor-

mu 2017 verilerine göre 46 bin üye ve 733 topluluğu bir araya getirmiştir. Bu sayede bugüne dek 2 milyondan fazla zaman hizmeti sunulmuştur.

Benzer şekilde 2008'de İngiltere'de başlatılan Spice¹³ zaman kredisi sistemi her kesimden insanın para yerine zaman kullanarak hizmet alıp verebildiği bir sosyal girişimdir. Klasik zaman bankacılığından farklı olarak Spice yerel kamu ve diğer sivil toplum kurumlarıyla iş birliği yaparak bireylerin kazandıkları kredi karşılığında ücretsiz bilet (konser, maç, tiyatro, sinema vb.), kurs ve diğer aktivitelerden faydalanma şansı sunmaktadır. Bu şekilde 30 binden fazla kişi ve yüzlerce kuruluş sisteme dahil edilerek içinde yaşadıkları topluma fayda sağlamalarına imkan tanımaktadır. Bu ve benzeri zaman bankacılığı sistemleri özellikle çocuk ve gençlerin topluma kazandırılması, sosyalleşmesi ve yeteneklerini sosyal etkiye dönüştürecek potansiyellerinin ortaya çıkarılmasında oldukça etkili olmaktadır.

12. İnternet adresi için bkz. Hourworld, www.hourworld.org, (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2018).

13. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Spice, www.justaddspice.org, (Erişim tarihi: 25 Aralık 2017).

Spice ve benzeri zaman bankacılığı girişimlerinin genelde öncelikli hedefi sosyal fayda elde etmek olan ve aynı zamanda kazandığı parayı yine toplumsal amaç için kullanan şirket veya sivil toplum örgütleridir. Bu tür girişimlerin birlikte çalıştığı kurum ve kuruluşlar incelendiğinde ulusal ve yerel pek çok devlet kurumuyla iş birliği içinde olduğu ve devlet tarafından himaye edildiği görülmektedir.

Modern Yaşlanma Girişimi

İsveç hükümetinin öncülüğünde yürütülen modern yaşlanma girişimi çerçevesinde bir dizi etkinlik gerçekleştirilmektedir. Bu girişim “modern yaşlanma” kavramını geliştirerek yaşlı insanların günlük yaşamlarını kolaylaştıracak yaratıcı fikirleri ön plana çıkarmaya, uygulanabilir olanlara ise gerekli fonu sağlamaya çalışmaktadır. Projenin ilk aşamasında genel itibarıyla yaşlıların sosyal ve ekonomik durumları, sağlık şartları, buldukları yerler gibi konularda ön araştırma yapılmaktadır. Projenin ikinci safhasında temel fikir aşaması yani ön araştırmada ortaya çıkan sonuç doğrultusunda yeni çözüm fikirleri geliştirme, liderlik özellikleri, bir iş planının yazılması ve bağış toplama gibi alt başlıklar yer almaktadır. Projenin üçüncü ve son aşamasında ise uygulama kısmı bulunmaktadır. Bu aşama pilot uygulamalarını (planla, yap, çalış ve uygula), tanıtım çalışmalarını, sosyal medya ve çevreyle iletişimi ve son olarak kapsamlı bir sunumu içermektedir.

Programın sonunda yaşlı insanlar için inovasyon ve girişimcilik konularında en beğenilen öneriye 50 bin İsveç kronu verilmiştir. Düzenli olarak her yıl gerçekleştirilen proje kapsamında şu ana kadar birçok fikir geliştirilmiş ve hayata geçirilmiştir.¹⁴ Örneğin bir cep telefonu yazılımıyla en yakında olan gönüllü genç talepte bulu-

nan yaşlı bir vatandaşın alışverişini yapabilmektedir. Diğer bir uygulamada ise evinde yalnızlık çeken yaşlı insanların hem sohbet edebilecekleri ortamı oluşturmak hem de finansal bir getiri elde etmek için müsait odalarını gençlere kiralayabilecekleri bir sistem devreye sokulmuştur.

Aktif yaşlanmaya ilişkin çabalar genç ve yaşlıların atıl haldeki kaynaklarını (tecrübe ve bilgi, mekan, zaman vb.) yeni yöntemlerle yine kendi yararları doğrultusunda değerlendirmeye yöneliktir. Bu bağlamda gençler empati yapabilmek, sorunu yerinde görüp çözebilme, iş birliğinde bulunabilme ve yenilikçi bir sosyal girişim kurabilme gibi kazanımlar edinmektedir.

Magic Bus (Sihirli Otobüs)

Magic Bus Hindistan’ın eğitim imkanlarının ulaşmadığı ve altyapının yetersiz olduğu bölgelerinde faaliyet gösteren, genç ve çocuklara sadece eğitim değil rehberlik hizmeti de veren bir girişimdir. Proje kapsamında eski bir otobüs tamamen yenilenerek seyyar bir sınıf haline dönüştürülmüştür. Gidilen bölgelerde bu otobüs kullanılarak eğitim çağındaki çocuklara seminerler düzenlenmekte, yakın bölgelere geziye götürülmekte, aynı zamanda onlara farklı alanlarda rehberlik hizmeti sunulmaktadır. Katılımcıların geleceğe hazırlanmasına destek verilmektedir. Yapılan değerlendirmeler Magic Bus’ın gittiği bölgelerdeki çocuk ve gençlerin gelecekte iş sahibi olmaları, eğitim düzeylerini artırmaları ve çevrelerine fayda sağlamalarına yadsınamaz katkı sunduğunu ortaya koymuştur.¹⁵

Magic Bus yeni bir bölgeye geldiğinde ilk olarak otobüs personeli tarafından aileler, yerel organizasyonlar, okullar ve bölgedeki kamu yetkilileriyle yapılan görüşmeler neticesinde toplumun karşılaştığı öncelikli sorunlar tespit edilmektedir. Bölgedeki yaşça büyük gençler ilgili küçük çocuklara eğitim vermektedir. Bu

14. Sofia Widen, Stephanie Treschow ve William A. Haseltine, *Modern Aging: A Practical Guide for Developers, Entrepreneurs, and Startups in the Silver Market*, (Access Health International, New York: 2015).

15. Radhika Nayar, “Magic Bus”, Stanford Social Innovation Review, 9 Kasım 2015, https://ssir.org/articles/entry/case_study_magic_bus, (Erişim tarihi: 30 Kasım 2017).

proje oldukça etkilidir. Zira yetiştirilen gönüllü gençlerin bölgeye ilişkin ihtiyaçları bilmeleri ve sorunların içinden gelmeleri sebebiyle çocuklarla yakınlaşmaları çok daha kolay olmaktadır.

Eğitimler sırasında her iki cinsiyetin de liderliği üstlenebileceğini göstermek amacıyla bir kadın ve bir erkek eğitmen tarafından 50 çocuğa kadar olan gruplara haftalık dersler verilmekte ve bu çocuklar çeşitli oyun, gezi ve etkinliklere dahil edilmektedir. Altı aylık bir süre boyunca gençlerin yabancı dil, bilgisayar ve finans gibi başlıca konularda eğitim almaları sağlanmaktadır. Proje çerçevesinde gençlerin ilgi duydukları alanlar belirlenerek yönlendirme yapılmakta, bu alanlarda iş bulmaları için de yardımcı olunmaktadır. Proje yerel halktan destek aldığı gibi kendilerine iş bulan eski öğrenciler tarafından da farklı şekillerde desteklenebilmektedir.

Magic Bus bir taraftan çocukların bakış açısını değiştirmek, geliştirmek ve gençlere iş bulmalarında yardımcı olmak amacını taşımakta diğer taraftan aileleri eğitim ve kariyer imkanları konusunda bilgilendirerek toplumun her kesiminde değişime giden yolu açmaktadır. Gençler hem kendilerine güvenen bir grubun (Magic Bus sistemi ve eğitimcileri) hem de ailelerinin desteğini arkalarında hissederek geleceğin başarılı ve eğitilmiş bireyleri olarak toplumdaki yerlerini almaktadır. Hindistan'da toplumun yüzde 9'u üniversite mezunuyken bu programa katılan gençlerin yüzde 71'i üniversiteden mezun olmuş durumdadır. Programa katılan kız çocuklarının ise yüzde 98'inin ortaokula devam ettiği ve bu oranın ülke ortalamasının oldukça üstünde olduğu belirtilmektedir.¹⁶

Sosyal inovatif niteliği taşıyan bu uygulamayla gençler her şeyden önce kendilerine güvenmeyi ve "Ben de yapabilirim" demeyi öğrenmektedir. Ayrıca bir yandan liderlik be-

cerilerini edinirken diğer yandan sosyalleşerek birlikte iş yapabilme, empati kurabilme ve sorunu tespit edip çözebilme kabiliyetlerini geliştirmektedir.

Ağaç Gezegeni Oyunu (Tree Planet)

Güney Kore'de sosyal inovatif çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerinden biri olan Umut Enstitüsü (The Hope Institute) ağaç dikmeyi amaç edinen bir cep telefonu oyunu geliştirmiştir. İlk başta sıradan gibi gözükse de oyunun yaratıcı tarafı oynayan çocuğun belirlenen yerlerde ormanlaştırma çalışmalarına destek veren bir girişimin parçası haline gelmesidir.

Sistem şu şekildedir: Oyunu oynayan kişi karşısına çıkan düşmanlarla savaşıp fidanları korumaya çalışmaktadır. Koruyabildiği sayıda ağaç belirlenen bir yere dikilmektedir. Bu oyun aracılığıyla 10 ülkede 73 ağaçlandırma alanında 500 bine yakın ağaç dikilmiştir.¹⁷ Sistem ağaçlandırma çalışmalarına kaynağı iki şekilde sağlamaktadır: Birincisi oyunun içine yerleştirilmiş firma ya da kurum reklam sahipleri ağaç dikmek için gereken masrafı üstlenmektedir. İkincisi ise herhangi bir firma ya da kuruluş sosyal sorumluluk projesi kapsamında dikilecek ağaçlara veya ormana sponsor olmaktadır. Bu süreçte ağaçlandırma çalışmaları için hangi bölgenin seçileceğine ilgili devlet kurumlarıyla istişare yapılarak karar verilmektedir. "Tree Planet" girişimi çevreye sağladığı fayda nedeniyle Güney Kore merkez ve yerel hükümetleri tarafından çeşitli ödüllere layık görülmüştür.

Ağaç dikimini eğlenceli bir şekilde teşvik eden ve alternatif kaynak oluşumunu sağlayan Tree Planet uygulaması bireylere –kullanıcıların yaş grubu dikkate alınır– özellikle çocuk ve gençlere– çevre duyarlılığı, iş birliği ve birlikte iş yapma becerisini geliştirme gibi imkanları sunmaktadır. Ayrıca çevre sorunlarından birinin çözümü için verdikleri destek hedef gruba iç-

16. "Childhood to Livelihood", Magic Bus, www.magicbus.org. (Erişim tarihi: 12 Temmuz 2016).

17. Tree Planet, treepla.net, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2017).

huzur, manevi tatmin ve motivasyon gibi kazanımları da getirmektedir.

Gençlik Platformları

Küresel olarak bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve hızlı değişim Türkiye’de de dijital teknolojilerin tüm sektörler tarafından etkili bir şekilde kullanılmasını adeta zorunlu hale getirmiştir. Bu ihtiyaç tüm ülkeler açısından toplumsal sorunların çözümü ve demokratik katılımın sağlanmasında etkin bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda ele alınabilecek ve devlet tarafından bizzat sahiplenilen bütünleşik sosyal yardım sistemi, e-devlet hizmetleri, eğitim ve sağlık alanındaki e-dönüşümlerin tümü dijital ortamın olumlu etkisini bir başka ifadeyle dönüştürücü gücünü göstermektedir.

Dijital sosyal inovasyon bağlamında gençlerin ihtiyaçlarına dönük yenilikçi platformların sayısı her geçen gün artmaktadır. Örneğin Avustralya’da depresyonla mücadele eden gençlerin, yaşadıkları olumsuzlukları hafifletmek ve depresyondan kurtulmak için web tabanlı bir platform üzerinden fikir alışverişinde bulunmaları; gençlerin okul seçimini kolaylaştıracak, aynı zamanda da okudukları okul/üniversitede değişmesini arzuladıkları problemlerin çözümüne yönelik eleştiri ve tavsiyelerini yazabilecek LOOP¹⁸ gibi oluşumlar bunlardan sadece birkaçıdır. İngiltere’de faaliyet gösteren sivil toplum örgütü NESTA “Digital Maker” adlı projesiyle gençlerin teknolojiyi sadece kullanmalarından öte onu anlamalarını ve üretmelerini desteklemektedir.¹⁹ Türkiye’de de günden güne yaygınlaşan online platformlardan “Buneiş”²⁰ gençlerin meslekleri tanıma ve meslek seçimine destek amaçlı kurulan dijital sosyal girişimlerden biri-

dir. Farklı mesleklerden kariyer hikayeleri görsel olarak sunulmaktadır ve gençler bu hikayelerden gelecekte seçecekleri mesleği tanıma fırsatı elde etmektedir. Girişim ayrıca kariyer koçluğu hizmeti de vermektedir.

Özetle sosyal inovasyonlar günümüzdeki toplumsal problem ve ihtiyaçların etkin ve sürdürülebilir şekilde çözülmesinde yeni bir perspektif sunmaktadır. Bu perspektif beraber üretme, çok sektörlü iş birliği, koordinasyon ve inovasyona dayalı bir yoldur. Bu bakış açısıyla kamu sosyal politika aracı ve finansal kaynak çeşitlemesi olarak sosyal inovasyonlar daha görünür kılınabilir. Yasal düzenlemelerle herhangi bir kişi, kurum veya kuruluşun sosyal girişimleri, yenilikçi ürünleri ve bu mahiyetteki gönüllü faaliyetleri desteklenebilir ve bir online platform veya telefon uygulamasında bunlar paylaşılabilir.

Türkiye’den Örnekler

Türkiye’de farklı aktörlerin önderlik ettiği ve uygulamaya koyduğu sosyal inovasyon örnekleri her geçen gün artmaktadır. Bunlardan bazıları tabandan tavana (Toplum Gönüllüleri Vakfı [TOG] GençBank Programı, Usturlab Genç ve Çocuk Atölyeleri gibi) bir kısmı da tavandan tabana (Genç Gönüllüler Platformu, üniversitelerde kurulan sosyal girişimcilik programları, laboratuvarlar vb.) başlatılan sosyal inovasyonlardır. Bu bölümde Türkiye’deki sosyal inovatif uygulamalara birkaç örnekle yer verilmektedir.

TOG-GençBank Programı

TOG tarafından gerçekleştirilen “GençBank” girişimi Türkiye’deki genç nüfusun toplumsal hayata aktif katılımına pozitif katkı yapmak ve bu sayede “kendi yerellerindeki yaşam kalitesini yükseltmelerine destek olmak” amacını taşımaktadır. Proje gönüllü gençlik gruplarının bir mahalle/ilçe veya şehirdeki gençlerin ihtiyaçlarına yönelik bir hibe programı tasarlamasını, daha

18. Ayrıntılı bilgi için bkz. Loop, loop.uk.com, (Erişim tarihi: 12 Mart 2017).

19. Bkz. “Digital Makers”, Nesta, www.nesta.org.uk/project/digital-makers, (Erişim tarihi: 11 Mart 2018).

20. Ayrıntılı bilgi için bkz. Buneiş, www.buneis.com, (Erişim tarihi: 12 Mart 2018).

sonra ise bunun duyurusu yapılarak ilgili projelere finansal, içerik ve uygulama açılarından destek istenilmesi için kamuoyu oluşturulmasını içermektedir. Proje sorumluları bu sayede hem gençlerin ilgili yereldeki toplumsal katılımlarını artırmaya yönelik bir destek sağlandığını hem de bu çalışmalarla yaşadıkları topluma olumlu katkılar yapmaları için bir imkan sunulduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda TOG bugüne kadar 80 ilde 130 kadar gençlik örgütüyle çalışmış ve toplamda 400 binden fazla genç proje gönüllüsüne ulaşmıştır.²¹

Genç Gönüllüler Projesi

Her geçen gün gelişen dijital teknoloji ve online platformlar insanların özellikle de gençlerin yeni yöntemlerle fiziki mekandan bağımsız nasıl bir araya geldikleri ve iş birliği yaptıklarının en güzel örneklerinden birisini oluşturmaktadır. Sosyal inovasyonun sınırları aşan özelliği dijital teknolojilerin yayılmasıyla birlikte gelişmekte, online kanallar kullanılarak bilgi, beceri ve tecrübeler tüm insanlığın kullanımına sunulmaktadır. “Bilgiyi yeniden oluşturmak ve pek çok sosyal ihtiyaca cevap verebilmek için dijital teknolojilerin kullanılmasında toplumun, kullanıcı ve inovatörlerin ortaklaşa yaptıkları, internetten önce hayal bile edilemeyen hızdaki sosyal ve müşterek yenilikler”²² şeklinde tanımlanan dijital sosyal inovasyon arz ve talep noktasında en çok gençlerin ilgisini çekmektedir. Dijital inovasyon bilginin dijital ortamda paylaşılıp (uygulamalar aracılığıyla vb.) sağlıktan eğitime, ekonomiden topluma pek çok alanda faydalı dönüşümler yapmaya imkan tanınmasıdır.

Bilgi toplumuna geçiş eğiliminde olan Türkiye’de bahse konu dönüşümlere dijital sosyal

inovasyon ile katkı sunan uygulamalar mevcuttur. Genç insan kaynağı potansiyelini gönüllü gereksinimi duyan yerel kurum ve kuruluşlarla buluşturan “Genç Gönüllüler” projesi²³ dijital sosyal inovasyon örnekleri arasında gösterilebilir. Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde kurulan ve yönetilen online platform gençlerin boş zamanlarını toplumsal fayda için kullanabilecekleri ciddi bir imkan sunmaktadır.

Kurumlar (kamu kurumları, kamu yararına çalışan STK’lar, il özel idareleri, yerel yönetimler, halk kütüphaneleri, hastaneler) yukarıda bahsedilen kategoriler kapsamında ilgili proje fikirlerini duyurmak ve sitede yer alan güncel projelere gönüllü bulmak için köprü vazifesi gören internet platformundan faydalanmaktadır.²⁴ Mart 2018 verilerine göre platforma kayıtlı 1.741 akredite kurum bulunmaktadır.²⁵ Bunun yanı sıra gönüllülük faaliyetlerinde yer almak isteyerek üye olan –başta gençler olmak üzere– tüm vatandaşlar yine devletin aracılığı sayesinde istedikleri projelere katkı sunma şansını yakalamaktadır. Böylelikle gençlerin dahil olduğu her projeye oluşturdukları kişisel gönüllülük karneleri kendi kapasitelerini keşfetmelerini ve iyi bir kariyer planlaması yapabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Böylece genç birey manevi tatmin, beraber iş yapabilme becerisi, uyum, sosyalleşme, liderlik yapabilme, kendi sorununa bizzat çözüm üretme, yaratıcı olabilme ve vizyonunu derinleştirme fırsatı bulmaktadır.

Diğer taraftan bu platformda gençlerin topluma faydalı bir birey olarak gönüllü faaliyetlere katılmasının yanında kendilerini geliştirecek çevre gönüllülüğü eğitimi, gönüllü itfaiyecilik,

21. Toplum Gönüllüleri Vakfı, www.tog.org.tr, (Erişim tarihi: 31 Mart 2018).

22. Francesca Bria, Fabrizio Sestini, Mila Gasco, Peter Baeck, Harry Halpin, Esteve Almirall ve Frank Kresin, *Growing a Digital Social Innovation Ecosystem for Europe: DSI Final Report*, (Digital Social Innovation Report, Brüksel European Commission, 2015), s. 9.

23. Gençlik ve Spor Bakanlığının himayesinde 6 Haziran 2015’te başlatılan ve tüm Türkiye genelinde faaliyet gösteren ve gönüllülük faaliyetlerinde arz-talebi buluşturan “Genç Gönüllüler” projesi kamu eliyle hayata geçirilen etkin bir sosyal inovasyon örneği olarak değerlendirilmektedir.

24. Genç Gönüllüler, gencongoulluler.gov.tr, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2018).

25. Veriler Gençlik ve Spor Bakanlığı yetkilileri ile gerçekleştirilen mülakat sonucunda elde edilmiştir.

temel fotoğrafçılık eğitimi gibi çeşitli kurslara –gönüllülük karnesi zengin olanlar öncelikli (daha fazla gönüllü faaliyete katılıp iyi performans göstermiş olmak)– gidebilirler. Sistem ise çok basit işlemektedir: Öncelikle gönüllü faaliyette bulunmak isteyen ve topluma faydalı olacak bir proje fikrine sahip kurum veya kurumlar siteye ücretsiz kaydın ardından uygulamak istediği projesini bu site üzerinden genç gönüllüler ekibine göndermektedir. Proje Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesindeki bir ekip tarafından değerlendirilmekte ve altı farklı kategoriye uyduğu takdirde web sitesinde yayımlanmaktadır.

TABLO 2. GENÇ GÖNÜLLÜLER PLATFORMU İLAN SAYISI (1 MART 2018 İTİBARIYLA)	
Afet ve Acil Durum	183
Çevre	897
Eğitim	404
Kültür ve Turizm	2.747
Spor	1.254

Kaynak: Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü

Özetle Genç Gönüllüler platformu aracılığıyla gençler hem gönüllülük faaliyetlerini uygun bir zeminde gerçekleştirebilmeye hem de enerjilerini faydalı işlere kanalize etme imkanı bulmaktadırlar. Dahası toplumsal birlik ve bütünlüğün sağlanmasında gençleri harekete geçirecek aynı zamanda da kendilerini geliştirecek faaliyetlere katılmaktadırlar. Örneğin ağaç dikimi, atık pil ve mavi kapak toplama gibi çevreci etkinlikler, kamusal alanda çevre temizliği, fakir çocuklara derslerinde yardımcı olma, dil ve müzik eğitimleri, kitap kampanyaları gibi birçok proje gönüllülerle buluşturulmak suretiyle yürütülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde engelli ve yaşlılara yönelik kampanyalarda gönüllü olmak isteyen bireylere imkan sunan yenilikçi projeler de yayımlanmaktadır. Nitekim Etimesgut Devlet Hastanesi'nin yürüttüğü gönüllü olmak isteyen vatandaşların yaşlıları ziyaret ederek onların ih-

tiyaçlarını (kitap okuma, birlikte vakit geçirme, faturalarını ödeme, alışverişe gitme, doktora giderken yaşlıya eşlik etme vb.) gidermek suretiyle yardım etmeyi hedefleyen "Gönül Komşusu" projesi inovatif uygulamaların en güzel örneklerinden biridir.

Sosyal inovasyonun Türkiye'deki dinamiklerinden olan genç nesil potansiyeli kamunun da desteğiyle bir "değer"e dönüşmekte ve aynı zamanda sosyalleşmelerini sağlayarak gençleri topluma kazandırmaktadır. Nitekim bir yılda Genç Gönüllüler platformuna kayıt olan gönüllü (genç ve yetişkinler dahil) sayısı Mart 2018 itibarıyla 72 bin 862 kişidir. Ayrıca beş faaliyet alanında yayımlanan ilan sayısı 30 bini geçmiştir. Şu bir gerçek ki bu tür projelerin bilinirliğinin artırılması ve duyurulması aşamasında yaşanan birtakım aksaklıklar (sistemin henüz STK'ların kullanımına açık olmaması, bilinirliğinin yetersiz oluşu vb.) giderilirse toplumda ihtiyacı olana yardım etmek, bilgisini, emeğini paylaşmak isteyen nice gönüllüler eğitim, sağlık, spor, çevre gibi alanlardaki projelerde yer alacaktır. Böylece kısa bir süre zarfında oluşan bu gönüllü havuzu yıldan yıla hızla artacak ve bizzat devlet tarafından toplumun harekete geçme kapasitesini geliştiren önemli bir sosyal inovasyon uygulaması haline gelecektir.

Üniversitelerde Kurulan Sosyal Girişimcilik Programları ve Laboratuvarlar

Yükseköğretim kurumları ve özellikle üniversiteler bilgi üretme ve aktarma, yenilikçi ve eleştirel bakış açısını yayma ve kaliteli insan gücü yetiştirme gibi nitelikleriyle toplumun geleceğini derinden etkileme potansiyeline sahip aktörlerdir.²⁶ Bu bağlamda yeni model ve fikirlerin üretilmesi, geliştirilmesi ve uygulanması aşamasında üniversiteler akademik disiplinde elde edilen bulguların pratiğe aktarılması yoluyla sosyal inovasyonun

26. Talip Küçükcan ve Bekir S. Gür, *Türkiye'de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, (SETA, İstanbul: 2009).

gerçekleştirildiği çevre ve mekanlar haline gelebilmektedir. Zira günümüzde üniversiteler artık sadece eğitim görülen mekanlar olmaktan gitgide çıkmakta, bulunduğu yerdeki ekonomik, sosyal ve kültürel öğelerle sıkı bir etkileşim içine girerek toplumla bütünleşmektedir.

Son yıllarda üniversitelerde veya onların desteğiyle kullanıcı ve inovatörleri bir araya getirecek ve aralarındaki iletişimi güçlendirecek sosyal inovasyon birimleri, laboratuvarlar ve kuluçka merkezlerinin kurulduğu görülmektedir. ABD'de performans bazlı olarak sosyal problemlerin çözümü için danışmanlık hizmeti veren Social Impact BondsLab (Harvard Kennedy School), karar alıcıların geliştirdiği politikaların oluşum sürecinde katkı sunan ve elde edilen büyük veriler (*big data*) ışığında ilgili politikanın etkinliği, verimliliği ve sürdürülebilirliğini analiz eden Utah Üniversitesi Policy InnovationLab, Stanford öğrencilerinin yaratıcı düşüncüyü benimsemelerine yardımcı olan "Stanford school" olarak bilinen tasarım okulu ve yaşam sürelerinin artmasıyla yaşlıların ihtiyaç ve sorunlarına cevap üreten aynı zamanda da onların potansiyellerinden faydalanmayı hedefleyen MIT AgeLab sosyal inovasyon çalışmaları olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'de ise özel sektör ve sivil toplum alanının çeşitli aşamalarında var olan sosyal inovasyon akademik camianın da ilgisini çekmektedir. Özellikle son yıllarda gençlere dönük sosyal girişimcilik eğitim programları düzenleyen üniversiteler, teknolojik ve ticari inovasyonlarla birlikte oluşturulan çeşitli kuluçka merkezleri sosyal alanda ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte çalışmalar yürütmektedirler. Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu, İstanbul Şehir Üniversitesi Kuluçka Merkezi, Sabancı Üniversitesi Sosyal Girişimci Geliştirme Programı, Okan Üniversitesi Uluslararası Mikro Finans ve Sosyal Girişimcilik Merkezi, Özyeğin Üniversitesi Sosyal Değişim LAB (Laboratuvar) ve TED İstasyon

bunlardan bazılarıdır. Akademi dışında özel sektör ve sivil toplum örgütleri hatta kamu kurumları tarafından da toplumsal değişim ve dönüşüme ayak uydurabilecek çözümleri tasarlamak ve uygulamak üzere kurulmuş sosyal içerikli laboratuvarlar bulunmaktadır. Politika yapım süreçlerinde inovatif bakış açısıyla geliştirilen yenilikçi uygulamaların tasarlanmasını sağlayan Mindlab (Danimarka), LivingLab (AB), Social Innovation Generation (Kanada) ve La 27e Region (Fransa) kamu bünyesinde kurulmuş sosyal içerikli laboratuvarlardan bazılarıdır.

Usturlab Genç ve Çocuk Atölyeleri

Sosyal Girişimi

3-18 yaş arası tüm çocuk ve gençlere bilimi sevdirmek hedefiyle kurulan Usturlab'ın temel amacı genç bireylerin yaşlarıyla birlikte aktif katılımcı oldukları bir ortamda bilim ve sanata ilgilerini artırmak, heyecanlarını yitirmeden eğitimlerine devam etmelerini sağlamak ve meraklarını geliştirerek geleceğin mucitleri olabilmeleri için onlara yol göstermektir. 2013'te faaliyetlerine ilk olarak İstanbul'da başlayan ve çeşitli illerde etkinlikler düzenleyen Usturlab her bilim dalından yaş gruplarına uygun atölyeler tasarlayan, hazırlayan ve sunan genç bilim insanlarının bir araya geldiği inovatif bir yapıdadır. Projede çocuklara ekoloji ve biyoloji derslerini sadece kitaptan öğrenmek yerine "yaşayarak öğrenme" imkanı sağlayan "Orman Kaşifleri" gezileri ve çeşitli oyunlarla uzaya dair bilgi sunan "Uzayda Şantiye" gibi etkinlikler bulunmaktadır.

Usturlab'da her bilimsel konu interaktif bir şekilde felsefi bir sorgulamayla başlayıp deneysel, gözlemsel bir süreçten geçirilmekte ve bir sanat faaliyetiyle bitirilmektedir. Böylelikle atölyeye katılan gençlerin zihinlerinde cevaplanmış ve cevabını kendi arayacakları yeni soruların oluşması hedeflenmektedir. Bu girişim kendi düzenledikleri çalışmaların yanı sıra okul-

larda ve özel programlarda da atölye faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Özellikle biyoloji bilimleri, yer bilimleri, doğa bilimleri alanlarında araştırma, gözlem ve deney yapma süreçlerini kapsayan bu atölyeler genç ve çocuk herkesin araştırma, gözlem ve deney süreçlerini zevkle geçirmesini sağlamak ve onlara pasif bilimden aktif bilime geçme yani “bilim yapma” fırsatı sunmaktadır. Beş yıldır faaliyet gösteren Usturlab sosyal girişimi 43 kurum ve kuruluşla iş birliği yaparak toplamda 89 bin 309 çocuğa eğitim vermiştir.²⁷

Özetle verdiği eğitim ve atölye çalışmalarıyla eğitim öğretim süreçlerine yeni bir soluk getirmeyi hedefleyen Usturlab sosyal girişimi Türkiye’de tabandan gelişen gerçek bir sosyal inovasyon örneği olup hem amaçları (uygulanan yenilikçi öğrenme metotları vb.) hem de araçları (kullanılan malzemenin ekolojik oluşu, kadın girişimci vb.)

²⁷ Veriler Usturlab sosyal girişimi yetkilileriyle gerçekleştirilen mülakat sonucunda elde edilmiştir.

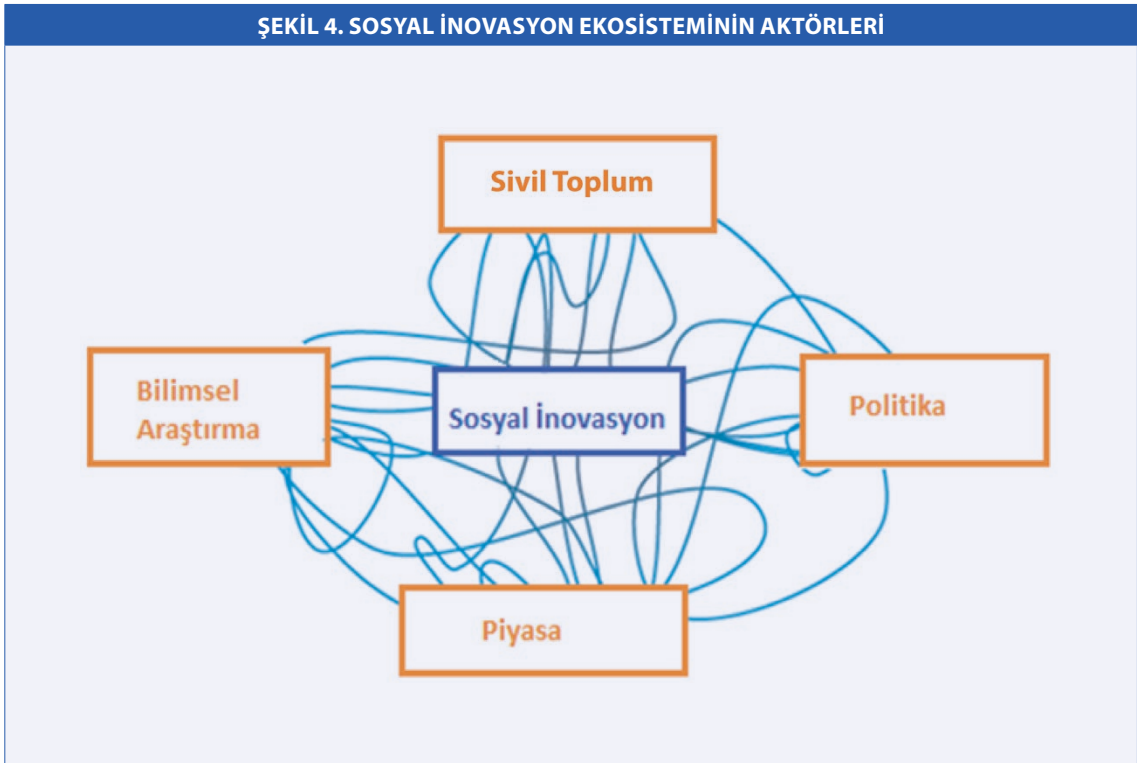
bakımından “sosyal” bir girişim olarak değerlendirilmektedir.

SOSYAL İNOVASYON EKOSİSTEMİNİN OLUŞTURULMASI VE GÜÇLENDİRİLMESİ

Sosyal inovasyon tek bir sektör veya alanın tekelinde olmayan, geniş bir yelpazede ele alınması gereken bir konudur. Bu durum çok sektörlü iş birliklerini gerektirmektedir. Sosyal inovasyon alanında yapılan uluslararası çalışmalar toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler üretmek ve bunların yayılmasını sağlamak için bir ekosisteme ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Şekil 4’te görselleştirilen ekosistemin politika, piyasa, sivil toplum ve bilimsel araştırma temelinde şekillendiği görülmektedir. Bu aktörlerden birisi olan devlet uygun bir sosyal inovasyonun çerçevesini ve destek şartlarını oluştur-

ŞEKİL 4. SOSYAL İNOVASYON EKOSİSTEMİNİN AKTÖRLERİ

Kaynak: “The Ecosystem of Social Innovation”, European Parliamentary Research Service Blog, https://epthinktank.eu/2016/10/11/understanding-social-innovation/charts_the-ecosystem-of-social-innovation_gw, (Erişim tarihi: 14 Şubat 2018).

mada yeni bir rol üstlenebilir. Sivil toplum ve piyasanın sunacağı kaynaklar (insan gücü, finansal destek vb.) ile üniversitelerin bilimsel çalışmalarla ekosisteme katkı sunması (sosyal inovasyon performans kriterlerinin belirlenmesi, bilgi transferi vb.) önem taşımaktadır.

Kamu Sektörü Liderliği ve Koordinasyonu

Doğru uygulandığı takdirde kamu politikaları sosyal inovasyon ekosistemini teşvik edecek ve şekillendirebilecek bir potansiyele sahiptir. Ne var ki Türkiye’de pratikte sosyal inovasyon uygulamaları bulunmasına karşın kavramın bilinirliği yeterli düzeyde değildir. Yapılan bir araştırma sosyal inovasyonun bilinmediği ve kavramsal bir çerçevesinin olmadığını ortaya koymuştur.²⁸ Bu durum iyi örneklerin araştırılıp sosyal alandaki inovasyonların desteklenmesini güçleştirmektedir. Bu noktada kamunun desteği ve rolü ön plana çıkmaktadır. Devletin sosyal inovasyonun bilinirliğinin artırılmasından ulusal ve uluslararası boyutta yayılmasına kadarki süreçte bireyleri, sivil toplum örgütlerini, üniversiteleri ve özel sektör müteşebbislerini maddi manevi desteklemesi, koordine ve teşvik etmesi, gerekli yasal çerçeveyi oluşturması önem taşımaktadır.

Sosyal inovasyon ekosistemini oluşturmada öncelikle gerçekleştirilmesi gereken husus Türkiye özelinde sosyal inovasyon tanımının yapılması; mevcut tanımlamalar, araştırmalar ve dünyadaki iyi örneklerden faydalanılarak sosyal inovasyonların haritalandırılması (*mapping*) ve bilinirliğinin artırılmasıdır. Bir başka ifadeyle sosyal inovatif uygulamalarının bir konsept altında birleştirilmesi devlet de dahil sosyal inovasyon yapan ve/veya yapacak kuruluşların devam eden sosyal değişimlere “akıllı (*smart*), sürdürülebilir ve içermeci büyüme” yoluyla bireyleri güçlendirecek daha

etkin çözümler üretmesine imkan sunabilir.²⁹ Sosyal inovasyonu içerecek bir politikanın yapılandırılması, her bir temel sosyal alan için sosyal inovasyon yaklaşımını içerecek ajandaların oluşturulması ve yenilikçi bölgesel eylem planlarının hazırlanıp hayata geçirilmesi hususunda devletin bütüncül bir politika geliştirmesi gerekmektedir. Gençlik politikaları çerçevesinde gençlerin bahsi geçen tüm süreçlerde dikkate alınması ise büyük önem taşımaktadır.

Sosyal inovasyon tek bir sektör veya alanın tekelinde olmayan, geniş bir yelpazede ele alınması gereken bir konudur.

Gençlerin toplumsal sorunlar karşısında sosyal inovatif çözüm bulma kapasitelerini artıracak ekosistem araçlarından birisi finansal destek mekanizmalarıdır. Bunlar düşük miktarlı ve az bürokrasinin olduğu fonların kurulması, yenilikçi kamu satın alımı, mevcut fonların yenilikçi uygulamaları ve gençleri önceleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi şeklinde hayata geçirilebilir. Diğer taraftan gençlerin faydalanabileceği araçlar finansal olabileceği gibi yönlendirici, destekleyici ve ön açıcı bir yasal çerçevenin geliştirilmesiyle de sağlanabilir. Örneğin sosyal inovasyon faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerin öne çıkarılması veya sosyal inovasyon faaliyetleri veya girişimcilerinin bir araya getirildiği alanlar (sosyal inovasyon kümeleri) oluşturulabilir. Benzer bir sosyal inovasyon pilot bölgesi ve kümesi Japonya’da bulunmaktadır. Ayrıca sosyal inovasyon/girişimcilik parklarının kurulması veya kuluçka merkezlerinin açılması konusu son zamanlarda en revaçta uygulamalardan birkaçı olarak göze çarpmaktadır.

28. Muradiye Ateş, “Sosyal İnovasyon ve Türkiye: Sosyal İnovatif Faaliyetlerin Desteklenmesinde Devletin Rolü”, (Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ankara: Nisan 2017).

29. Ramzi Haddadeh, Zahir Irani, Jeremy Millard ve Antonius Schröder, “Toward a Coherent Methodological Framework for Examining Social Innovation in the Public Sector”, *Information Systems Management*, Cilt: 31, Sayı: 3, (2014), s. 250-258.

Ekosistemin diğer bir sacayağı ise eğitim ve araştırma yuvalarıdır. Bu çerçevede özellikle üniversiteler hem sosyal inovasyon konusunda bilimsel araştırmaların yapılması, sosyal inovasyon ekosistemi ve kültürünün oluşturulmasına yönelik çalışmalara zemin hazırlaması hem de sosyal inovatif fikirlerin hayata geçirilmesi, ölçülmesi ve desteklenmesi noktasında çok önemli roller oynayabilmektedir. Sosyal inovasyon çalışmalarının yoğun olduğu ülkeler incelendiğinde bu gelişmelerin üniversitelerden bağımsız şekilde düşünülmesinin imkansız olduğu açıktır (Harvard iLab, Stanford Sosyal İnovasyon Merkezi, Change Labs, Oxford Sosyal Girişimcilik Merkezi vb.).

Kaynakların Etkin Kullanımı ve Sosyal İnovasyon Projelerinin Finansı

Dünyada toplumsal fayda yaratan ve geniş kitlelere yayılarak toplumsal kabul görmüş Mikro Kredi, Kiva, Spice gibi sosyal inovatif uygulamaların temelde insan ve finansal kaynağının sürdürülebilir olduğu görülmektedir. Buna karşın söz gelimi gençlerin sorun ve ihtiyaç alanlarına çözüm sunabilecek pek çok proje ve uygulama kısa süreli kaynaklar ve/veya destekler nedeniyle başarısızlığa sürüklenmekte ve bir daha denememek üzere yok olmaktadır. Zira değişim yapmak ve yenilenmek sürekli bir desteği gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda hem bakanlık projeleri ve diğer yenilikçi girişim destekleri hem de özel sektör ve STK'ların finansal desteklerde, öncülük edilen veya kaynak aktarılan projelerde özellikle de ekonomik sürdürülebilirlik konusunu ele alması, tasarlaması, gerekli finansal modelleri oluşturarak yeniliğin muhtemel etki alanını genişletme çabası gerekmektedir.

Diğer yandan toplumsal problemlerin çözümünde yenilikçi faaliyetleri finansal açıdan destekleyen doğrudan kaynaklar kısıtlıdır. Hatta bu desteklerin verilmesi sürecinde oldukça zor ve meşakkatli bürokratik süreçlerin varlığından

bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla sosyal inovasyonu desteklemede finansal kaynak mekanizmalarının çeşitlendirilmesi önemlidir. Bu mekanizmalar yenilikçi kamu satın alımı olabileceği gibi spesifik alanlara yönelik küçük miktarda fonlar ve sosyal etki yatırımları da olabilir.

Yenilikçi Kamu Satın Alımı

Gençlerin desteklenmesi ve politik süreçlere katılımında önemli adımlardan biri de dünyada gelişen yenilikçi kamu satın alımı uygulamalarıdır. Birleşik Krallık tarafından yürütülen Gençlik İş Birliği Fonu (Youth Engagement Fund) yenilikçi kamu satın alımı konusunda iyi bir örnektir. Bu kapsamda risk altındaki gençleri (eğitim, staj ve çalışma hayatı içerisinde olmayan) eğitime veya çalışmaya yönlendirici faaliyet yürüten ve somut çıktılar ortaya koyan kurumlara sonuç odaklı ödeme yapılmaktadır. Bu çerçevede kurulan fon miktarı 16 milyon pound civarında olup “sosyal etki tahvili”³⁰ şeklinde kullanıma sunulmaktadır. Bu veya benzeri formların Türkiye kamu politikaları bağlamında incelenmesi ve benzer uygulamaların neler olabileceği hususlarının tartışılması gerekmektedir.

Sosyal Girişimcilik Yasal Altyapısı ve Sosyal Etki Yatırımları

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin de bu alanda gerekli yasal çerçeveyi oluşturması, destekleme mekanizmaları geliştirmesi ve farkındalık faaliyetleriyle girişimlere destek vermesi beklenmektedir. Zira öncelikli hedefi toplumsal fayda olan sosyal girişimciliği Türkiye’de teşvik eden ve kolaylaştıran herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir.³¹ Hem yasal çerçevenin oluşturulması hem de girişimciliği gençlere daha cazip hale getirecek finansal ve finansal

30. Sosyal etki tahvilleri için İngilizcede “social impact bonds (SIBs)” kavramı kullanılmaktadır.

31. “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018”, *Resmî Gazete*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskilet/2015/07/20150701-9-1.pdf>, (Erişim tarihi: 3 Ekim 2017).

olmayan diğer kaynakların harekete geçirilmesi önem teşkil etmektedir.

Son zamanlarda sosyal girişimlerle birlikte ortaya çıkan diğer bir olgu da sosyal girişimlerin desteklenmesi için oluşturulan sosyal etki yatırımı araçlarıdır.³² İsveç gibi refah seviyesi oldukça yüksek ülkelerde de sosyal girişimler ve sosyal ekonomi konusuna önem atfedilmekte, ülke refahının sürdürülebilir olması ve bu refahın farklı alanlara da aktarılması amacıyla sosyal girişimciliğin nasıl geliştirilebileceği, hangi yollarla desteklenebileceği konusunda devlet desteğiyle araştırmalar yapılmaktadır.³³ Halihazırda Citi Foundation, Kellogg Foundation, Overseas Private Investment Corporation (OPIC), Big Society Capital ve Morgan Stanley gibi kurum ve kuruluşlar sosyal etki yatırımlarını desteklemek için özel fonlar oluşturmuş durumdadır. Türkiye'deki sosyal girişimcilerin de bu fonlardan destek alması ve/veya sosyal etki yatırım fonları oluşturmaları mümkündür. ABD ve İngiltere gibi ülkeler de sosyal etki girişimlerinin desteklenebileceği yerel ve ulusal fonlar geliştirmeye başlamıştır. İngiltere tarafından ortaya konan sosyal etki tahvilleri bunlardan birisidir.

Yerel Unsurları Harekete Geçirme ve Sektörler Arası İş Birlikleri

Sosyal bir yeniliği uygulama noktasında her sektörün kendi içinde güçlü ve eksik yönleri bulunmaktadır. Bu durum sosyal inovasyonu geliştirme, uygulama ve yaymada tek bir sektörün yeterli olamayacağı gerçeğini göstermektedir. Dolayısıyla karmaşık sorunları çözmede başarılı ve etkin sonuç almak için sektörler arası iş birliğine duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Bu kapsamda sosyal inovasyon ekosistemini oluştur-

ma, geliştirme, büyütme ve halihazırdaki piyasalar ile bağ kurmada tüm sektörlerin açık bir şekilde hangi rolleri ne derece üstleneceği/üstlenmesi gerektiği tartışılmalıdır.

Sosyal alanda inovasyonları özellikle yerel düzeyde destekleyecek kurumlardan birisi yerel yönetimlerdir (özellikle belediyeler). Zira yerel yönetimler halk ile birebir ilişki içinde olan, sağıktan eğitime, kalkınmadan kentleşmeye kadar birçok kamu hizmetini yürüten demokratik yapılarıdır. Halka daha yakın oldukları için onların ihtiyaç ve sorunlarını daha iyi bilir, analiz eder ve en uygun çözüm için çalışırlar. Bu yönüyle yerel yönetimler STK'larla birlikte sosyal inovasyonun birinci basamağı olan fikir gelişimi öncesinde sorunun ve/veya ihtiyacın doğru ve yerinde tespiti noktasında kilit bir role sahiptirler. Ayrıca merkezi yönetim bürokratik süreçlerine nispeten yerel yönetimlerde daha hızlı bir sürecin işletilebilmesi, toplumla iletişimin daha kolay olması gibi avantajların sosyal inovasyonlara kanalize edilmesi yerel yönetimlerin rolünü daha da artırmaktadır. Bu fırsatları değerlendirmede özellikle sosyal alanda çalışan genç inovatör ve girişimcilerin belediyelerle yakın çalışması önem teşkil etmektedir.

Bu nedenle gençlerin politik ve sivil alanlarda kendilerini ilgilendiren süreçlere katılım imkanlarını artırmada yeni yolların denenmesi gerekmektedir. Zira gençler yaparak öğrenirler. Bu çerçevede aktif yaşlanma platformu (*active aging*), fikir atölyeleri (*ideen labs*), *maker* (yapıcı) atölyeleri³⁴ gibi formlarda gençleri bir araya getirecek ve farklı şekillerde toplumsal fayda üretecek mekanizmalar yerelde yaygınlaştırılabilir veya yaygınlaştırılmasına destek olunabilir.

32. Ioannis Ioannou ve George Serafeim, "The Impact of Corporate Social Responsibility on Investment Recommendations: Analysts' Perceptions and Shifting Institutional Logics", *Strategic Management Journal*, Cilt: 36, Sayı: 7, (2015), s. 1053-1081.

33. Christine Alamaa, *The State of Social Entrepreneurship in Sweden*, (SEFORIS Country Report, Stockholm: 2014).

34. Dünyada hızla yayılan *maker* (yapıcı) hareketi teknolojiyle "kendin yap" kültürünün birleşmesinden oluşmaktadır. Yemek yapmaktan model uçak yapmaya, elektronik devreler ve motorlar aracılığıyla yapılan bir model araçtan 3 boyutlu yazıcılar ile basılan ve üretilen her ürün, süs eşyası, takı ve oyuncak aslında *maker* hareketi kapsamında tasarlanan ürünlerdir. Bu yönüyle *maker* atölyeleri kendin yap kültürünü üretime aktaran hareket olarak görülebilir. *Maker* hareketi ayrıca aktif katılımlı yapma, üretme, tasarlama ve yenilikçi olmayı içermektedir.

Eğitim Süreçlerine Sosyal İnovatif Uygulamaları Dahil Etme

Bilgi toplumu araştırma, gözlem ve analizler sonrasında bilgi üretebilen, bilgiye değer veren, bilgiyi sınıflandırabilen, sosyal ve ekonomik açıdan çıktılara dönüştürebilen toplumlar olarak tanımlanabilir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus bahse konu “bilgi toplumu”nun statik olmaktan ziyade dinamik şekilde varlığını sürdürdüğü ve aslında “öğrenen toplum” olduğu gerçeğidir. Bu bağlamda sosyal inovasyon faaliyetlerinin yoğun görüldüğü coğrafyalara bakıldığında söz konusu toplumların bilgi toplumu kavramının özelliklerine sahip oldukları söylenebilir. Diğer taraftan ise sosyal inovatif girişimlerin göreceli şekilde az bulunduğu bölgelerin “bilgi”nin yoğun olarak üretilmediği, içselleştirilmediği veya kullanılmadığı bölgeler olduğu iddia edilebilir. Çünkü inovasyon çoğu zaman bilgi üretim faaliyetlerinin son aşaması şeklinde değerlendirilmektedir.

Gençlerin refah düzeylerini ve yaşam kalitelerini yükseltmek için sosyal inovasyonun desteklenmesi ve gençlik politikaları dahil tüm sosyal politikalara entegre edilmesi gerekmektedir.

Yapılan birçok araştırma bilgi (*knowledge*) ve inovasyon arasında çok sıkı ve geçişli bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır. Hem inovasyona götüren sürecin hem de inovasyonun uygulama aşamasının gerekli bilgi ve birikim olmadan gerçekleştirilmesi pek mümkün değildir. Bu doğrultuda sosyal inovasyon son zamanlarda “bilgi toplumu” kavramıyla birlikte tartışılmaya başlanmıştır.³⁵ Zira sosyal inovasyonu mümkün kılabil-

ecek bir ortamın oluşmasında temel faktörlerden biri de yeterli bilgi ve birikime sahip, ihtiyaçlarını analiz edebilen, elindeki bilgiler ile sosyal ve ekonomik refahı artıracak bir topluluğun varlığıdır.

Şüphesiz eğitim faaliyetlerinin bilginin oluşması, biriktirilmesi, aktarılması ve elverişli çıktılara dönüştürülmesinde önemli bir rolü vardır. Bilgi çağının gerektirdiği üçüncü kuşak eğitim sistemi bilgiye ulaşım ve bilginin kullanımının hızlandığı, bilginin mekandan bağımsız hale geldiği, öğrencilerden beklenen yetilerin farklılaştığı ve eğitimcinin öğretmenden ziyade rehber rol üstlendiği vb. yeni dinamikler ortaya koymaktadır. Bu durum mevcut uygulama ve alışılmış sistemlerin büyük ölçüde dönüştürülmesi ve güncellenmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu kapsamda sistemin sadece teknik olarak yenilenmesinden ziyade sosyal ve teknik yeniliği kaynaştıran sosyo-teknik inovatif yaklaşım ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bir başka ifadeyle hem örgün hem de örgün olmayan tüm kurumların günümüz sorun ve ihtiyaçlarına cevap verecek niteliğe kavuşturulması gerekmektedir. Bu nedenle devletler eğitim kurumlarının kalite ve kapasitelerini geliştirici yeni enstrümanlar geliştirmekte veya diğer sektörlerin uygulamalarına destek olmaktadır. Örneğin Peru Stratejik Planlama Sekreterliği Bakanlığının kurduğu MineduLAB adlı birim diğer paydaşlarla etkin iş birliği içinde yenilikçi uygulamaları düşük maliyetli müdahaleler şeklinde tasarlama, pilot uygulamalarıyla süreç ve sonuçları değerlendirme alanı sunmaktadır. Bu bağlamda özellikle eğitim politikalarında yenilikçi çözümlerin benimsenmesi ve finanse edilerek uygulamaya konulması hedeflenmektedir.³⁶

Eğitimde sosyal inovatif uygulamaların Türkiye’de görece yeni olması çok şaşırtıcı değildir. Zira kavram oldukça yeni olmakla birlikte kamu

35. Hans-Werner Franz, Josef Hochgerner ve Jürgen Howaldt, “Challenge Social Innovation: An Introduction”, *Challenge Social Innovation*, ed. Hans-Werner Franz, Josef Hochgerner ve Jürgen Howaldt, (Springer, Berlin: 2012), ss. 1-16.

36. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. “MineduLAB”, J-Pal, www.povertyactionlab.org/minedulab ve/veya “MineduLAB”, Peru Eğitim Bakanlığı, www.minedu.gob.pe/minedulab, (Erişim tarihi: 18 Mart 2017).

dahil tüm sektörlerin dikkatini günden güne daha fazla çekmektedir. Eğitim alanında yeni eğitim materyalleri, metotlar, değerlendirme yöntemleri, sosyo-teknik inovasyonlar, aile birliklerinin güçlendirilmesi, sektörler arası iş birlikleri gibi farklı boyutlarda gerçekleştirilebilecek sosyal inovasyonlar mevcut problemlere yenilikçi ya da en azından halihazırdaki uygulamadan daha etkili bir çözüm sunabilme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla eğitimde çocuk ve gençlere 21. yüzyıl becerilerini edinebilecekleri eğitim imkan ve yöntemlerinin sunulması elzemdir.

SONUÇ

Ekonomik, sosyal ve teknolojik değişim çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu süreç mevcut yapıların kendini yenilemesi ve inovasyon ihtiyacını doğurmuştur. Dolayısıyla genel manada “toplumlarda ortaya çıkan sorun ve ihtiyaçların giderilmesinde yenilikçi yollar” şeklinde tanımlanan sosyal inovasyon ve uygulamalarının önemi günden güne artmaktadır. Gençlere 21. yüzyılın gerektirdiği becerileri kazandırma ihtiyacı, devlet-birey arasındaki dönüşüm ve sosyal inovasyonun alt dalı olan sosyal girişimciliğin yeni bir alan olarak ortaya çıkması sosyal inovasyonu Türkiye’de gerekli kılan unsurlardan bazılarıdır. Bu bağlamda gençlerin istihdam, eğitim, fırsat eşitsizliği gibi sorunları ve değişen ihtiyaç alanlarına (iletişim kanalları, öğrenme biçimleri, sosyalleşme, iş birliği becerileri vb.) çözümler ararken kültürel yapıya uygun en etkili ve inovatif yolun neler olabileceği konusunda çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Dünyada ve Türkiye’deki sosyal inovasyon uygulamalarına bakıldığında bunların hem gençler için hem de gençler ile yürütülen yenilikçi çalışmalar olduğu görülmektedir. Katılımcılığı esas alan bu uygulamalar gençlerin sosyal hayata katılımını artıran, empati kurabilme ve iş birliği yapabilme kapasitesini güçlendiren bir fonksiyona sahiptir. Sosyal inovatif süreçler ayrıca gencin

sorunu yerinde görüp çözebilme, yenilikçi bir sosyal girişim kurabilme ve yeteneklerini sosyal etkiye dönüştürecek potansiyelini ortaya çıkarabilmesinde oldukça etkilidir.

Sosyal inovasyonun sektörler ve alanlar üstü bir özellik taşıması onun bir ekosistem dahilinde bütüncül bir biçimde ele alınmasını gerektirmektedir. Her sektörün güçlü yönleri dikkate alınarak bu süreçte kimin nasıl bir rol üstleneceği şekillendirilebilir. Diğer sektörlerin payı göz ardı edilmeksizin devletin gençlere dönük hayata geçirilen sosyal inovasyonları desteklemesi elzemdir. Özellikle gençlerin sorunlarını çözecek ve onların potansiyellerini doğru yöne kanalize edecek çalışmalarda kamu liderliği ve koordinasyonu önemlidir. Bununla birlikte yerel unsurların harekete geçirilmesi, sektörler arası iş birliklerinin güçlendirilmesi, eğitim süreçlerine inovatif bakış açılarının yerleştirilmesi yoluyla gençlik çalışmalarının nasıl destekleneceğinin tartışılması gerekmektedir. Sosyal inovasyonların etkisini artıracak finansal kaynağın ve sosyal inovasyonun sektörel veya alansal bazda tanımı yapılarak yasal çerçevesinin oluşturulması ise sosyal inovasyon ekosistemini güçlendirecek önemli hususlardandır.

Özetle gençler için geliştirilen ve geliştirilecek politikaların odağında yenilikçi ya da eskiye oranla daha etkili çözüm sunan uygulamalar olmalıdır. Örneğin tüm dünyada yaygınlaşan katılımcı bütçe modelleri, sosyal girişimcilik sistemleri, şehir yönetimlerine katılımı yaratıcı modeller, freelance çalışma modelleri, sosyal etki sağlayan cep telefonu uygulamaları, paylaşım ekonomisi enstrümanları ve yeni fikirlere yönelik kitlesel fonlama sistemleri gençlerin ilham alacağı ve potansiyellerini kullanabilecekleri sosyal inovasyon alanları olarak sunulabilir.

ÖNERİLER

Türkiye’de sosyal inovasyon uygulamaları ve sosyal girişimlere verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. Toplumsal sorun ve ihtiyaçların giderilme-

sinde “yeni yollar” olarak görülen sosyal inovasyon özellikle gençlerin daha fazla dikkatini çekmektedir. Zira Türkiye’deki dinamik genç nüfus sosyal inovasyonu uygulama ve talep noktasında önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Bu potansiyeli değerlendirmek için doğru soruyu sormak, eldeki imkanların neler olduğunu belirlemek ve bunları verimli bir şekilde harmanlayarak anlamlı/etkin bir yöntemin, uygulamanın veya politikanın neler olabileceğini saptamak gerekmektedir.

Türkiye’de mevcut kaynakları (finansal, insan kaynağı vd.) yeniden harekete geçirerek toplumsal fayda sağlayacak yenilikçi uygulamaların artması ve yaygınlaşması hususunda sunulan öneriler üç alt başlık ve maddeler halinde sıralanmıştır. Zikredilen önerilerin kamunun (hem merkezi yönetim hem de belediyeler) görev ve sorumluluğundaki sorun alanlarına çözüm olabileceği ve gençlerin kendilerini gerçekleştirmelerini mümkün kılacağı düşünülmektedir.

Sosyal inovasyonun bilinirliğinin artırılması ve politikalara dahil edilmesine yönelik öneriler:

- Sosyal inovasyon noktasında talep oluşturmaya yönelik dünyadan örneklerin ve sonuçlarının gençlere hikayeci anlatım (*story telling*) başta olmak üzere etkin metotlarla aktarılması ve bu sayede benzer çalışmaların Türkiye’de de yapılmasına yönelik talep oluşturulması sağlanabilir.
- Sosyal inovasyon ekosisteminin kurulmasına öncülük etme noktasında kamu aktif bir rol üstlenebilir. Bu bağlamda *online* fikir platformları, kuluçka merkezleri, sosyal inovasyon ödülleri, inovasyon kampları, ortaklaşa kullanılan ofisler (*co-working spaces*), fikir atölyeleri gibi ara formların aktörler arası iş birliğine dayanılarak oluşturulması sosyal inovasyon ekosistemini güçlendirecektir.

- Gençlerin katılımını ve sosyal inovasyonların yayılmasını hızlandıracak kaynakların çeşitlendirilerek sosyal inovasyon süreçlerinde kullanılması önerilebilir. Gençlere yönelik sosyal inovatif fikirlerin desteklenebileceği fonların kurularak küçük bütçeli, aynı zamanda bürokratik süreçlerin asgari düzeyde olduğu kapsayıcı girişimcilik ve sosyal inovasyon desteğine ihtiyaç vardır.
- Özgün sosyal inovatif fikirlerin neler olabileceği, hangi alanlarda yapılabileceği, hangi süreçlerin izlenebileceği noktasında gençlere mentorluk, danışmanlık ve yönlendirme faaliyetlerinin tasarlanması, bunların katılımcı süreçler, yaratıcılık, tasarımsal düşünce, birey odaklı bakış açılarıyla zenginleştirilmesi ve uygulamalı bir şekilde eğitim süreçlerinin bu çerçevede şekillendirilmesi önem teşkil etmektedir.
- Devletin finansal olmayan kaynaklarla sosyal inovasyonu nasıl destekleyebileceğinin güzel bir örneğini teşkil eden “Genç Gönüllüler” platformu gibi yenilikçi uygulamaların tasarlanması ve mevcut uygulamaların da yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Eldeki atıl veya az kullanılan kaynakları etkin hale getirecek iyi uygulamaları (spice, aktif yaşlanma, magic bus vb.) araştırarak uygulanabilecek olanların Türkiye’nin ekonomik ve sosyal yapısına uygun bir tarzda yeniden tasarlanması elde edilecek sosyal faydayı artıracaktır.
- Gençlere dönük politika belgelerinde sosyal inovasyon ve girişimciliğin çerçevesinin oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda iyi örneklerin öne çıkarılması Türkiye’de var olan ama tanımlanmamış sosyal inovasyonların ilgi çekmesini ko-

laylaştıracaktır. Ayrıca ülkelerdeki sosyal inovasyonla ilgili örnek uygulamalarla birlikte değişen etki sonuçlarının araştırılması Türkiye'de gençlere dönük ne tür çalışmaların yapılabileceğine ışık tutması açısından önem taşımaktadır.

- Sosyal inovasyon konusunda dünyada pek çok çalışma ve rapor mevcuttur. Ancak ölçme ve değerlendirme hususunda yapılan bilimsel çalışma sayısı kısıtlıdır. Sosyal inovasyonun ülkelerin sosyoekonomik refah düzeyine etkisi araştırılarak önemi ortaya konulabilir.
- Farklı paydaşların aktif katılımını sağlayacak ve iş birliklerini geliştirecek ağ ve platformlar oluşturulabilir.
- Devlet diğer sektörlerin de desteği ve iş birliğiyle gençlerin faydalanabileceği ara buluşma formlarını destekleyebilir ve sosyal bir soruna buldukları çözümü denemeleri için onlara uygun ortamlar sunabilir. Bir başka ifadeyle gençlerin kendi potansiyelini ortaya çıkarmalarına destek olacak fiziksel ve fiziksel olmayan mekanlara ihtiyaç vardır. Söz gelimi kamu eliyle yürütülen ve pek çok genci gönüllülük faaliyetlerine yönlendiren “Genç Gönüllüler Platformu” ve “Gönül Komşusu” projesi daha aktif hale getirilebilir.
- Gençlerin refah düzeyini artırmaya yönelik dünyadan ve Türkiye'den iyi örneklerin toplanması, analiz edilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu örnekler gençlik politikaları bağlamında devlet tarafından hangi adımların atılabileceği konusunda fikir vermesi açısından önemlidir.
- Genç girişimci ve sosyal inovatörlerin az kaynakla ama muhtemel faydası fazla olabilecek dijital ya da fiziki çözümlerde küçük miktarlar olacak şekilde başvura-

bilecekleri ve kolayca destek alabilecekleri akıllı ve hızlı (*smart*) bir fon kaynağı Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde veya ilgili diğer bakanlıklar ile ortaklaşa kurulabilir.

- Gençlere ulaşmada dijital ortamı (internet ve diğer sosyal medya araçlarını) etkili kullanmak gerekmektedir. Yeni teknolojiler sosyal inovasyonun uygulanması ve yaygınlaştırılması aşamasında çeşitli imkanlar sunabilmektedir. Dolayısıyla online kanalları kullanarak gençlerin sorun ve ihtiyaç alanlarına dönük uygulamaları desteklemek ve maksimum etki oluşturmak için dijital sosyal inovasyonunun gelişmesine dönük düzenlemeler yapılmalıdır.
- Gençlerdeki idealizm ve enerji onları risk almaya ve klasik olanın dışına çıkarak yeni bir şeyler yapmaya zorlar. Dolayısıyla eski problemlere yeni çözümler bulmada gençlere fırsat sunmak elzemdir. Ayrıca gençlere ulaşmada hangi kanalların kullanılabilirliği ve genç potansiyelini açığa çıkarmada başka ne tür fırsatların sunulabileceğinin titizlikle değerlendirilmesi ve gerekli somut adımların atılması gerekmektedir.

Eğitim süreçlerinde sosyal inovatif faaliyetlerin desteklenmesine yönelik öneriler:

- Eğitim kurumları sosyal inovasyon sürecinde gençlerin yenilikçi kapasitelerini geliştirmesine olanak sağlayabilecek önemli mekanlardır. Hem ortaokul ve lise hem de üniversiteler gençlerin pek çok kazanımları elde ettiği, aynı zamanda da birbirleriyle etkileşimin en çok olduğu ortamlardır (üniversite kulüpleri, sosyal projeler ve programlar vb). Dolayısıyla bu mekanların yaratıcılığı ve inovasyonu doğuracak ve yayacak bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Örneğin gençlerin kendilerini so-

runun bir parçası olarak görebilecekleri ve kendi çözümlerini üretebilecekleri yenilikçi sosyal projeler (Değişim için Tasarım ve Güç Bende Hareketi), müfredata sosyal yeniliğin ve uygulama örneklerinin dahil edilmesi daha fazla genci aktif bireyler olarak topluma kazandırması bakımından önem taşımaktadır.

- Üniversitelerde müfredata yenilikçilik derslerinin uygulamalı olarak koyulması, sosyal inovasyon programları, *maker* atölyelerinin oluşturulması, teknoloji transfer ofislerinin sosyal boyutunun da dikkate alınması ve etkinliği bahse konu eğitim yuvalarını toplumsal sorunların çözümünde bir merkez haline getirebilir. Benzer yapıların Türkiye'deki üniversitelerde de kurulması üniversitelerde mevcut bilgi birikiminin işlevsellik kazanmasını, mevcut sosyal problemlerin veya çıkmazların çözümüne farklı bakış açıları ve çözümler getirilmesini, sosyal inovasyon alanında dünya çapında yapılan araştırma ve uygulamaların Türkiye kamuoyuna aktarılmasını sağlayabilir. Sosyal girişimcilik perspektifinden bakıldığında ise yenilikçi ekonomik enstrümanların girişimcilik ekosistemini hayata geçirebileceği ve böylelikle sosyal ve insani kalkınmayı hızlandırabilecek bir sinerji oluşturacağı öngörülebilir.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde kurulan ve tüm ülke genelinde şubeleri bulunan gençlik merkezleri yaptıkları faaliyetlerle gençlerin ilgisini günden güne daha fazla çekmeye başlamıştır. Her yıl düzenlenen ve gençlerin serbest zamanlarını çeşitli sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle değerlendirmelerini sağlamak amacı güden gençlik kampları –sosyal girişimcilik ve inovasyon başta olmak üzere– tasarım odaklı düşünme ve yaratıcı düşünme bakış

açılırlarıyla gençlerin karşı karşıya kaldıkları problemlerle ilgili aktiviteler düzenleyebilir. Örneğin fikir geliştirme atölyeleri, workshoplar, spesifik konulara ilişkin çalışma ekiplerinin oluşturulması gençlerin güçlendirilmesi ve yeni beceriler kazanmasına katkı sunabilir. Ayrıca gençlerin ilgi alanlarına dönük çeşitli mentorluk çalışmalarıyla uygun STK yönelimlerinin belirlenmesi gibi çalışmalar yapılabilir ve bunların sürekliliği sağlanabilir.

- Üniversite ve okul dışı aktörlerin (aile, piyasa ve toplumsal gruplar vb.) toplumsal bir sorunun çözümüne katılımı da (eğitim müfredatının yorum, öneri ve eleştirilere açılarak MEB sayfasında askıya konması, tasarım ve fikir atölyeleri, yenilikçi faaliyetlere dönük tartışma platformları, workshoplar, eğitim seminerleri ve katılımı mümkün kılacak diğer araçlar) uygulamaların toplumsal etkisini artıracaktır.

Sosyal inovatif faaliyetleri desteklemede yerel yönetimlerin rolüne yönelik öneriler:

Topluma en yakın kamu aktörü belediyelerdir. Belediyelerin sosyal inovasyon kapsamında üstleneceği rol önemlidir. Bu kapsamda;

- Belediyeler halk ile birebir ilişki içinde olan, sağlıktan eğitime, kalkınmadan kentleşmeye kadar birçok kamu hizmetini yürüten demokratik yapılardır. Bu nedenle belediyeler gençlerin zamanlarını değerlendirebileceği aktif yaşlanma, ağaç dikimi ve zaman bankacılığı gibi kaynakların alternatif ve etkili kullanıldığı uygulamalara benzer araçlar geliştirebilir veya bu tür çalışmalara paydaş olabilir.
- 1997'den itibaren Yerel Gündem 21 ile kent konseyleri bünyesinde oluşmaya başlayan “gençlik konseyleri” buldukları ilde gençliğin sorunlarını hiyerarşiden

uzak, daha etkin iş birliği ve katılımcılığa dayalı süreçlerle çözecek aktif birimlere dönüştürülmelidir.

- Gençlerin politika ve uygulamalara katılımını artırıcı kanalların nicelik ve nitelik olarak güçlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda gençlerin ihtiyaç ve sorunlarının tartışılarak somut bir ürün veya sürece dönüştürüleceği fikir atölyeleri, belirlenen bir gençlik sorununa çözüm aramak üzere beyin fırtınası yapılacak kısa süreli kamp organizasyonları, belediye bünyesinde kapısı herkese açık, fikir ve önerilerin iletilip tartışılabileceği resmi olmayan sıcak mekanlar uygulanabilecek örneklerdir.
- Belediyelerdeki bazı hizmetlerin yeniden tasarlanması ve atıl kaynakların etkili bir biçimde kullanılması önem arz etmektedir. Ayrıca hizmetlerin bütüncül ve insan odaklı yaklaşımla dizayn edilmesi, gençlere yönelik hizmetlerin tasarlanmasında gençlerin fikirlerinin alınması, katılımcı bütçeleme modelinin yaygınlaştırılması, belediyenin ücretli sunduğu hizmetlerden belli oranda gençlerin ücretsiz veya indirimli yararlanması, bulunduğu ili ileriye taşıyacak projesi olan genç girişimcilere teşvik verilmesi düşünülebilir.

- Belediyelerin diğer gençlik birimleri ve gençlik faaliyetleri yürüten kuruluşlarla koordineli bir şekilde çalışması veya yakın ilişki kurması önem teşkil etmektedir. Örneğin Gençlik ve Spor Bakanlığı gençlik merkezleri, okullar, üniversite ve spor kulüpleri, sosyal alanda faaliyet gösteren genç girişimciler, gençler ve gençler için çalışan STK'lar bunlara örnek gösterilebilir.

Özetle sosyal inovasyonun bilinirliğinin artırılması, politikalara dahil edilmesi, eğitim süreçlerinde sosyal inovatif faaliyetlerin desteklenmesi ve yerel yönetimlerin sosyal inovasyonların gelişmesindeki rolünü kapsayan öneriler başta gençler olmak üzere toplumun tüm kesimini ilgilendiren sorunlara yenilikçi bir bakış açısı kazandıracaktır. Ayrıca bahsi geçen öneriler bir taraftan gençlerin problem ve ihtiyaçlarının yerinde ve kendi bakış açılarıyla tespit edilmesini kolaylaştıracak diğer taraftan da muhtemel çözüm yollarına ilişkin başta politika yapıcı ve uygulayıcılar olmak üzere toplumun diğer aktörlerine önemli bir perspektif sunacaktır. Şüphesiz gençlerin potansiyelini değerlendirecek ve doğru yöne kanalize edecek aynı zamanda onların refahını artıracak adımlar zikredilen önerilerle sınırlı değildir. Dolayısıyla gençleri anlayacak, destekleyecek, sorun ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek inovatif uygulamalar öncelikli sosyal politikalar arasında yer almalıdır.

Yirmi yılı aşkındır dünyada toplumsal sorunların çözümünde yenilikçi yollar şeklinde yer bulan ve tartışılan sosyal inovasyon kavramı Türkiye’de özellikle son yıllarda kamu dahil tüm aktörlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Gün geçtikçe sosyal inovasyon uygulamaları ve sosyal girişimlere verilen önem artmaktadır. Toplumsal sorun ve ihtiyaçların giderilmesinde “yeni yollar” olarak görülen sosyal inovasyon özellikle gençlerin daha fazla dikkatini çekmektedir. Zira Türkiye’deki dinamik genç nüfus sosyal inovasyonu uygulama ve talep noktasında önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Bu potansiyeli değerlendirmek için doğru soruyu sormak, eldeki imkanların neler olduğunu belirlemek ve bunları verimli bir şekilde harmanlayarak anlamlı/etkin bir yöntem, uygulama veya politikanın neler olabileceğini tespit etmek gerekmektedir.

Sosyal inovasyonun bilinirliğinin artırılması, politikalara dahil edilmesi, eğitim süreçlerinde sosyal inovatif faaliyetlerin desteklenmesi ve yerel yönetimlerin sosyal inovasyonların gelişmesindeki rolü başta gençler olmak üzere toplumun tüm kesimini ilgilendiren sorunlara yenilikçi bir bakış açısı kazandıracaktır. Diğer taraftan gençlerin potansiyelini değerlendirecek, doğru yöne kanalize edecek ve onların refahını artıracak adımlar elbette analizde zikredilen önerilerle sınırlı değildir. Dolayısıyla gençleri anlayacak, destekleyecek, sorun ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek inovatif uygulamalar öncelikli sosyal politikalar arasında olmalıdır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org